

Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta na hrvatskom primorju

Bjelica, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:227:853154>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-01**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU



SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)



**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

**POJAVNI OBLICI GOSPODARSKOG
KRIMINALITETA NA HRVATSKOM
PRIMORJU**

DORA BJELICA

Split, lipanj 2023.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

FINANCIJSKO-RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

**POJAVNI OBLICI GOSPODARSKOG
KRIMINALITETA NA HRVATSKOM PRIMORJU**

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Damir Piplica

STUDENT: Dora Bjelica

MATIČNI BROJ STUDENTA:

583/2020

Split, lipanj 2023.

Rad je izrađen na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti u Splitu pod nadzorom mentora izv. prof. dr. sc. Damira Piplice u vremenskom razdoblju od siječnja do svibnja 2023. godine.

Datum predaje diplomskog rada: 21.lipanj 2023

Datum prihvaćanja rada: 30.lipanj 2023

Datum usmenog polaganja: 06.srpanj 2023

Povjerenstvo:

1. prof. dr. sc. Ivica Filipović
2. izv. prof. dr. sc. Damir Piplica
3. izv. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja	1
1.2. Ciljevi istraživanja	1
1.3. Izvori i metode istraživanja	2
1.4. Struktura rada.....	2
2. POJAM GOSPODARSKOG KRIMINALITETA	4
2.1. Osobine gospodarskog kriminaliteta	5
2.2. Okolnosti koje utječu na gospodarski kriminalitet.....	7
2.3. Profil osobnosti počinitelja gospodarskog kriminaliteta	8
2.4. Prevencija gospodarskog kriminaliteta	9
3. REZULTATI I RASPRAVA	11
3.1. Analiza pojavnih oblika gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj	11
3.1.1. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta prema modusu operandi u RH.....	11
3.1.2. Gospodarski kriminalitet u RH i njegovi učestali oblici	14
3.1.3. Korupcijska djela u RH.....	23
3.2. Analiza specifičnih oblika gospodarskog kriminaliteta na hrvatskom primorju.....	36
3.2.1. Gospodarski kriminalitet na hrvatskom primorju.....	36
3.2.2. Korupcija na hrvatskom primorju.....	40
3.2.3. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta u ribarstvu	46
3.2.3.1. Nezakoniti, neprijavljeni i neregulirani ribolov	46
3.2.3.2. Nezakonito deklariranje ulovljene ribe	51
3.2.3.3. Neprijavljivanje prihoda i rad na crno.....	51
3.2.3.4. Prijevare s plavim dizelom.....	52

3.2.4. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta u zaštiti okoliša	53
3.2.4.1. Protupravna eksploatacija rudnog blaga	53
3.2.4.2. Protupravna gradnja	59
3.2.5. Gospodarski kriminalitet u turizmu i ugostiteljstvu	64
3.2.5.1. Utaja poreza i carine u ugostiteljstvu	65
3.2.5.2. Neregistrirano iznajmljivanje smještaja	67
3.2.5.3. Rad na crno	69
4. ZAKLJUČAK.....	70
5. POPIS LITERATURE	71
6. SAŽETAK	78
7. SUMMARY	79
8. ŽIVOTOPIS	80

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

U ovom diplomskom radu bavit ću se problemom “gospodarskog kriminaliteta” i njegovim modalitetima, uzrocima, učestalosti, zastupljenosti, rasprostranjenosti i načinima suzbijanja istog. Razlog uzimanja “gospodarskog kriminaliteta” za svoj diplomski rad pronalazim u učestalosti te negativne pojave u društvu, kao i u činjenici da se o njemu još uvijek jako malo zna.

U ovom radu istražuju se učestali pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta na području Republike Hrvatske te njegovi pojavni oblici koji su percipirani kao česta pojava na primorju, gdje se isprepliću razne metode i tehnike realizacije.

1.2. Ciljevi istraživanja

Glavni cilj istraživanja je utvrditi obujam i kretanje gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj, odnosno provjeriti stopu kretanja broja kaznenih djela te broja počinitelja gospodarskog kriminaliteta i pojedinih njegovih pojava oblika od 2008-2022 godine. Posebno će biti analizirane primorske županije te će se istražiti kretanje gospodarskog kriminaliteta u svakoj od njih i usporediti s državnim prosjekom kako bismo provjerili jesu li gospodarski kriminal i korupcija prisutniji na primorju u odnosu na državni prosjek.

Ostali ciljevi uključuju određivanje uzroka pojave gospodarskog kriminaliteta i pojedinih njegovih oblika unutar pravnog, socio-ekonomskog i povijesno-kulturološkog konteksta, te otkrivanje mogućih razloga koji dovode do otežanog suzbijanja gospodarskog kriminaliteta u današnje vrijeme odnosno pokušaj pronalaska potencijalnih rješenja temeljenih na najboljim praksama.

Poseban cilj istraživanja odnosi se na koruptivna kaznena djela, od zlouporabe položaja i ovlasti, do primanja i davanja mita, dok su kao primjer najučestalijih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta analizirane pronevjera i krivotvorenje službene isprave. Dodatni cilj istraživanja odnosi se na pojavne oblike gospodarskog kriminaliteta koji su specifični na primorju– utaji poreza i drugih davanja u ugostiteljstvu i turizmu, protupravnom ribolovu i kaznenim djelima protiv okoliša – protupravnoj gradnji i protupravnoj eksploataciji rudnog blaga.

1.3. Izvori i metode istraživanja

U pisanju ovog rada korišteni su sekundarni izvori podataka poput stručne i znanstvene literature vezane uz tematiku gospodarskog kriminaliteta te njegovih odabranih pojava oblika s posebnim naglaskom na korupciju i kaznena djela vezana uz priobalje, a korišteni su i stručni članci, publikacije, medijske objave te podaci iz statističkih baza. Na temelju prikupljenih podataka provedeno je teorijsko istraživanje u kojem su korištene metode analize, apstrakcije, sinteze, klasifikacije, kompilacije, statističke metode poput računanja korelacije, prosjeka, rasta, odstupanja te metoda grafičkog prikazivanja.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od pet povezanih poglavlja. Započinje uvodom, nakon čega u drugom poglavlju dolazi teorijska obrada samog pojma gospodarskog kriminaliteta, njegovih osobina, okolnosti koje utječu na njega, profila osobnosti počinitelja te prevencije gospodarskog kriminaliteta. U trećem poglavlju slijedi analiza pojava oblika gospodarskog kriminaliteta u RH. Analizirana su najučestalija djela gospodarskog kriminaliteta te koruptivna kaznena djela na području RH. U četvrtom poglavlju analizirana su djela gospodarskog kriminaliteta te koruptivna kaznena djela na hrvatskom primorju. Također, u ovom dijelu rada bit će objašnjeni određeni pojavi

oblici gospodarskog kriminaliteta koji se smatraju specifičnim za priobalje (kaznena djela povezana s ribarstvom, okolišem, turizmom i ugostiteljstvom). Analizirat ćemo njihove uzroke unutar povijesno-kulturološkog, socio-ekonomskog konteksta te trendove rasta ili/i pada u posljednjih 15 godina i predstaviti aktualne primjere navedenih pojava. Rad završava zaključkom koji sadrži kritički osvrt na rezultate dobivene u istraživanju te najbitnije pronalaskе.

2. POJAM GOSPODARSKOG KRIMINALITETA

Općeprihvaćena definicija i konsenzus oko pojma gospodarskog kriminaliteta ne postoji, no postoje mnogobrojna objašnjena zavisno od autora koje citiramo. U stručnoj stranoj literaturi koriste se i izrazi kao primjerice: korporacijski kriminalitet, kriminalitet bijelih ovratnika, ekonomski kriminalitet, profitni kriminalitet, profesionalni kriminalitet itd.

Sutherland tu vrstu kriminaliteta opisuje kao zločine koje su počinile osobe visokog društvenog statusa i poštovanja tijekom rada na svom poslu. On specifično targetira menadžere i direktore kako bi se diferencirali njihovi prijestupi od klasičnih kriminalaca “podzemlja” (Sutherland, 1949). Gospodarski, odnosno korporacijski kriminalitet opisali su i autori Clinard i Yeager kao kriminalno ponašanje pojedinaca ili skupina koje koriste svoju poziciju unutar društva kako bi nezakonito stekli financijsku ili drugu korist, a koja nanosi štetu drugima ili društvu u cjelini. (Clinard, Yeager, 1980) Ermann i Lundman ovaj fenomen objašnjavaju kao radnje koje su suprotne normama koje poštuju drugi izvan organizacije, ali su podržavane u internim operativnim normama te iste organizacije. (Ermann, Lundman, 1987)

Gospodarski kriminalitet nerijetko se povezuje uz tzv. “elitnu devijantnost” gdje su djela počinjena od strane osoba iz najviših slojeva društva koja uzrokuju značajnu materijalnu štetu. (Simon, 1980) Gospodarska kaznena djela povrjeđuju gospodarstvo koje je nadindividualno pravno dobro, njima se otežava normalno funkcioniranje gospodarstva u cijelosti ili njegovih grana. Shrager i Short (1978) navode da gospodarski kriminalitet obuhvaća sve protupravne radnje i počinjenja pojedinca ili skupine u formalnoj organizaciji koje rezultiraju ozbiljnim ekonomskim učinkom na zaposlenike, potrošače i opću javnost. Iz svega navedenog, može se zaključiti da se pod plaštom gospodarskog kriminaliteta kriju sva djela kažnjiva zakonom koja su počinjena kroz priliku stvorenu iz legitimnih zanimanja.

U Rječniku kaznenog prava gospodarski kriminalitet definiran je kao „ukupni broj prijavljenih i prema pravomoćnim presudama osuđenih kaznenih djela u gospodarstvu na određenom prostoru, u određeno vrijeme“ (Horvatić, 2002:95). Primjerice: računovođa koji pronevjeri sredstva svog poslodavca, zaposlenik koji krađe imovinu sa svog radnog mjesta, falsificiranje građevinske dozvole, dijeljenje povlaštenih informacija do uništavanja računalnih zapisa poduzeća. Ovo su samo neki od primjera gospodarskih delikata, a nedvojbeno je istaknuti da razvojem financija i trgovine dolazi do novih prilika i inovativnijih načina za počinjenje kaznenih djela, od formiranja dioničkih društava do suvremenih prijevara koristeći elektronsku tehnologiju i virtualni prostor koji prednjači po visini materijalnih šteta. (Croall, 2001)

2.1. Osobine gospodarskog kriminaliteta

Glavna obilježja gospodarskog kriminaliteta prema Vukadinu (2007:435) su: „slaba uočljivost, kompleksnost, difuznost odgovornosti i viktimizacije, poteškoće u detekciji i procesuiranju, blage kazne i zakonske nejasnoće.“ Sve navedene osobnosti gospodarskih delikata djelomično vuku uporište iz manje javne zabrinutosti za takvu vrstu ponašanja, što rezultira manjom podrškom za ozbiljno kažnjavanje te često počinitelji svoje ponašanje definiraju kao “uspješno i dobro poslovanje”, a novčane kazne drže prihvatljivima u odnosu prema dobiti od svojih nelegalnih aktivnosti. Najizraženija osobina gospodarskih delikata je zasigurno prikrivenost, oko te činjenice slaže se većina autora. Kod klasičnog kriminaliteta, primjerice ubojstva, krađe ili provale, oblici su poprilično vidljivi, dok je gospodarski kriminalitet vidljiv tek nakon njegovog otkrivanja, što nam govori da je njegova tamna brojka vrlo velika.

Negacija legalnih gospodarskih tijekova seže davno u prošlost što ukazuje na njegovu dinamičnost i mogućnost prilagodbe. Razlozi počinjenja gospodarskih delikata u većini slučajeva su koristoljublje, odnosno

materijalna dobit, a modus operandi varira od osobe i/ili organizacije. Počinjenje gospodarskog kaznenog djela, činjenjem ili nečinjenjem, može počiniti pojedinac, a nerijetko sudjeluje i više osoba. Osim navedene prikrivenosti i elastičnosti samog pojma, neophodno je spomenuti i prijavljivanje viktimizacije. Same prijave u dosta slučajeva izostaju, jer žrtva nije ni svjesna da je viktimizirana, što doprinosi još većoj tamnoj brojci gospodarskog kriminaliteta, a „neprepoznati i neprijavljeni kriminalitet nemoguće je procesuirati.“ (Vukadin 2007:443.)

Osim difuznosti viktimizacije, nerijetko postoji i problem difuznosti odgovornosti. Gorući problem oko definicije “odgovorne osobe” izaziva velike poteškoće u tumačenju. „S jedne strane, pojam je vrlo ekstenzivan jer obuhvaća osobu kojoj je povjeren određen djelokrug poslova iz područja pravne osobe, dok s druge strane je restriktivan, jer isključuje osobe u pravnim tvorevinama koje nemaju status pravne osobe“ (Novoselec, 2007:375). Ograničavanje kruga počinitelja na odgovorne osobe je nezadovoljavajuće, te neizbježno je još spomenuti i razliku između formalno postavljenog organa i faktičnog organa, koji za cilj ima izbjegavanje odgovornosti za gospodarska kaznena djela. Zbog sveg navedenog, možemo ustanoviti da postoje velike poteškoće u definiranju odgovorne osobe, stoga smo primorani osloniti se na sudsku praksu da u svakom pojedinom kaznenom slučaju tumačenjem utvrdi tko je odgovorna osoba a time i počinitelj kaznenog djela.

Aktualni problemi hrvatskog gospodarskog kaznenog prava su mnogobrojni, a spomenut ćemo samo neke: krajnja nužda, gdje se primjerice utaja poreza pokušava opravdati brigom za gospodarstvo u cjelini, posebice brigom za zaposlenike, ili pak učinak pristanka žrtve, gdje radnik pristaje raditi “na crno” što ne isključuje odgovornost poslodavca, ponašanje odgovornih osoba kojima je povjereno upravljanje imovinom društva, a prisvajaju je kao svoju pod izlikom da su oni “vlasnici” koji su unijeli svoj kapital u društvo, zabluda koja je vrlo česta pojava s obzirom na kompleksnost

gospodarskih tokova, gdje akteri ponekad nemaju potpuni uvid u svoju djelatnost itd. (Novoselec 2007)

Na prijevernu, zagonetnu, evazivnu, otpornu i pokretljivu osobnost gospodarskog kriminaliteta sociolozi, politolozi, institucije, organizacije i razna neprofitna udruženja imaju svoje instrumente borbe koji nerijetko funkcioniraju, no i dalje se apostrofira potreba za interdisciplinarnim pristupom znanosti i znanstvenih disciplina. (Piplica, 2020) Svrha izrečenog ukazuje da se ovom problemu ne bi smjelo prilaziti marginalizirano i fragmentirano, te potrebno je simultano iznjedrati najbolji način u borbi protiv kriminaliteta čime bi prosperirali gospodarstvenici i društvo u cjelini, kako na nacionalnom, tako i na europskom i svjetskom tržištu.

2.2. Okolnosti koje utječu na gospodarski kriminalitet

Kako bi predano radili na suzbijanju gospodarskih delikata, prvenstveno moramo spoznati okolnosti koje pogoduju razvijanju ove društvene anomalije, koju mnogi kriminolozi smatraju bolešću, stoga i prirodnom pojavom u životu nekog društva. (Orlović, 2008). Kada pričamo o prevenciji i suzbijanju gospodarskog kriminaliteta, u obzir moramo uzeti da živimo u dobu koje naprosto nudi toliko prilika za počinjenje istog i u kulturi koja je prožeta natjecateljskim duhom. (Korsell, 2005) Plodno tlo gospodarskom kriminalitetu možemo raščlaniti na nacionalne (unutarnje) i vanjske (međunarodne) okolnosti. Kada pričamo o unutarnjim pokazateljima u prvom redu mislimo na učinkovitost rada državnih tijela, stranke na vlasti i oporbu, raslojavanje društva, potrošački mentalitet, vjerski utjecaj, društveno uređenje, socijalističko nasljeđe, nezaposlenost i sl. Pod vanjske utjecaje pak ubrajamo: globalizaciju, tehnička dostignuća, probleme međunarodne sigurnosti, ratove, terorizam, prirodne katastrofe, vjerske sukobe i netrpeljivost. (Piplica, 2020)

RH nakon sloma socijalističkog sustava prošla je tranziciju prema otvorenom slobodnom tržišnom gospodarstvu i sustavu temeljenom na privatnom vlasništvu. Bedi (2011:412) tvrdi da su „upravo malverzacije tijekom pretvorbe i privatizacije devedesetih najvažniji segment gospodarskog kriminaliteta, premda on danas sadržava široku lepezu kaznenih djela.“

2.3. Profil osobnosti počinitelja gospodarskog kriminaliteta

Profil počinitelja gospodarskog kriminaliteta se dijametralno razlikuje od profila počinitelja općeg kriminaliteta. Ono što najbolje opisuje profil počinitelja gospodarskog kriminaliteta je: posjedovanje šireg općeg znanja i užih stručnih specijalnosti, imanje značajnijeg radnog iskustva, posjedovanje sposobnosti prikrivanja nezakonitih poslova, uživanje određenog društvenog statusa i moći, povezanost s osobama iz državnih institucija i tijela, pristojnije ponašanje i uglađen izgled s obzirom na počinitelje općeg kriminaliteta. (Piplica, 2020) „White-collar crime“ je moguć upravo zbog njegove organizacijske i hijerarhijske strukture u određenom prostoru i vremenu, gdje su uvaženi i visokoobrazovani članovi društva u poziciji rukovoditelja s dostatnim znanjem i umreženosti s drugim pojedincima sličnog statusa, najčešći počinitelji gospodarskih kaznenih djela.

Jedno od glavnih obilježja počinitelja gospodarskog kriminaliteta je nedostatak samorefleksije, zbog činjenice što oni na sebe ne gledaju kao na delinkvente, niti ih okolina ne percipira tako, već svoje ponašanje prezentiraju kao uspješno poslovanje

Prema Marjanoviću (2018) tipizacija počinitelja gospodarskog kriminaliteta može se podijeliti na tri kategorije: 1.) *najniži sloj* koji uključuje male poslovne subjekte i trgovce kojima je najčešći motiv gola egzistencija, 2.) *srednji sloj* koji broji počinitelje željne visokog društvenog statusa i snažnijeg utjecaja u poslovnom svijetu, a kako bi došli

do toga spremni su na financijske malverzacije koje opet ne uključuju preostre sankcije i 3.) *visoki sloj* koji čine pojedinci društvenog i ekonomskog visokog statusa na odgovornim i utjecajnim položajima s ciljem pribavljanja što veće materijalne koristi na prividno legalan način. Interesantna je činjenica da profil počinitelja gospodarskog kriminaliteta u RH najčešće „utjelovljuje lik direktora u društvu sa ograničenom odgovornošću kao jedini član uprave“ (Novoselec 2009:33), što naravno nije slučaj na globalnom planu.

2.4. Prevencija gospodarskog kriminaliteta

Jedno od ključnih pitanja vezanih za gospodarski kriminalitet je definitivno pitanje njegove prevencije i suzbijanja. Ne možemo govoriti o prevenciji bez da spomenemo obitelj kao primarnu zajednicu i pravilan odgoj, društveni utjecaj i ukazivanje na štetnost gospodarskog kriminaliteta te značajan utjecaj vjerskih zajednica i jačanje transparentnosti poslovnih aktivnosti. Važno je obratiti pozornost i na okolnosti koje su vezane za rad tijela kaznenog progona, a podrazumijevaju uspješno otkrivanje i procesuiranje počinitelja, te na okolnosti vezane uz unutarnji nadzor tijela, čija funkcija uključuje otkrivanje protupravnosti u nekom poduzeću i ima odgojnu ulogu u odnosu na možebitne buduće počinitelje gospodarskog kriminaliteta. (Piplica, 2020).

RH ima svoj institucionalni okvir i pomno sastavljenu organizaciju po pitanju suzbijanja gospodarskog kriminaliteta, s akcentom na kriminalističku policiju, čija svrha rada je dokazivanje elemenata za postojanje kaznenog djela, te državno odvjetništvo. Oni svoje ovlasti crpe iz odredaba više zakona: Zakon o kaznenom postupku, Kazneni zakon, Zakon o policijskim poslovima i ovlastima itd.

Osim navedenih institucija, treba spomenuti i samu ulogu građana i svakog pojedinca, u prvom redu ovdje mislimo na kaznene prijave, koju može podnijeti svaka osoba jer je u interesu države otkriti počinitelja, prema

tome svaka fizička i pravna osoba koja ima određena saznanja o kaznenom djelu i počinitelju, može i po dužnosti mora obavijestiti policiju ili državno odvjetništvo. Državna tijela i sve pravne osobe zakonski su dužne prijaviti kaznena djela, dok je građanima to moralna obveza. Izbjegavajući građansku dužnost, štetimo društvu u cjelini i otežavamo rad službenim tijelima za progon i borbu protiv zla. (MUP RH, 2023)

Prema Korsellu (2005), s obzirom da policija i državno odvjetništvo mogu postići samo ono što je u djelokrugu njihovih ovlasti i nemaju nikakvih značaja ni utjecaja na pitanje distantnih uzroka koji su okidači za počinjenje gospodarskih kaznenih djela, institucije su se dosjetile da je potencijalno rješenje u suzbijanju gospodarskog kriminaliteta upravo u pokušaju da se utječe na motivaciju počinitelja i da se sama opcija izvođenja kaznenog djela prikaže kao neizvediva. Prema Clarkeu (1997), model prevencije situacijskog kriminaliteta se temelji na četiri kategorije od 16 tehnika koje bi obeshrabrile potencijalne počinitelje i na kraju odvratili od počinjenja kaznenog djela. Ove kategorije uključuju povećanje potrebnog vremena i truda da se izvrši kazneno djelo, povećanje rizika od otkrivanja, smanjenje očekivane koristi od kaznenog djela i eliminiranje izgovora za kazneno djelo.

Prevenција i suzbijanje kriminaliteta postaju sve teži s obzirom na galopirajući trend razvijanja digitalnog doba, te kako internet nadilazi geografska područja, tako kriminal djeluje van državnih granica, gdje izranjaju novi izazovi koji se odnose na anonimnost, dostupnost i odgovornost. Porastom novih tehnologija i umreženijim društvom sve je veći broj ljudi koji su izloženi riziku, lakši je pristup sustavu, informacijama, dobrima, prostorima i kao što smo već napomenuli uklanjanjem zemljopisnih prepreka, gospodarski kriminalitet bilježi trend ubrzanog rasta. (Cajner, Mraović, 2005)

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Analiza pojavnih oblika gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj

Postoje razni oblici gospodarskog kriminaliteta, a njihova zastupljenost ovisi o geografskom području i stupnju razvijenosti pojedine države.

3.1.1. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta prema modusu operandi u RH

Pojavne oblike gospodarskog kriminaliteta prema modusu operandi možemo pronaći raspoređene u nekoliko glava Kaznenog zakona (Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22):

U dvanaestoj glavi (XII.) nailazimo na kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja koja obuhvaćaju povredu prava na rad, zlostavljanje na radu, neisplatu plaće, povredu prava iz socijalnoj osiguranja i protuzakonito zapošljavanje. Kršenjem navedenih odredbi iz Kaznenog zakona dolazi do ugroze egzistencijalnog pitanja svakog zaposlenog građanina i njegove obitelji.

Svjedoci smo hrvatske svakodnevnice u kojoj neisplata plaće i nepoštivanje radnika su učestala praksa, kao i povreda prava iz socijalnog osiguranja. Kako bi država stala na kraj navedenim negativnim pojavama, od 01.01.2023 odredbe Kaznenog zakona i moguće pravne praznine nadopunjene su i proširene Zakonom o suzbijanju neprijavljenog rada.

Nakon kaznenih djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja, kaznena djela protiv zdravlja ljudi nalaze se u devetnaestoj glavi (XIX.) Kaznenog zakona. U njih ubrajamo: krivotvorenje lijekova ili medicinskih proizvoda, proizvodnja i stavljanje u promet štetnih proizvoda za liječenje, proizvodnja i stavljanje u promet proizvoda štetnih za ljudsko zdravlje, nesavjesni pregled mesa za prehranu. Problem krivotvorenih lijekova je u porastu na svjetskoj razini, te Agencija za lijekove i medicinske proizvode (HALMED, 2023.) apelira na hrvatske građane da ne kupuju i ne koriste

lijekove iz ilegalnih lanaca opskrbe, najčešće azijskog podrijetla, jer takvi proizvodi nisu provjereni niti sigurni za primjenu.

Glava dvadeseta (XX.) odnosi se na kaznena djela protiv okoliša u koje ubrajamo protupravnu eksploataciju rudnog blaga i protupravnu gradnju. Razlog zanemarivanja ovih kaznenih djela od strane javnosti pronalazimo u nepostojanju izravne žrtve, a o spomenutima će biti riječ u narednim poglavljima.

Pronevjera, nedozvoljene igre na sreću, zlouporaba osiguranja, zlouporaba čeka i platne kartice, zlouporaba povjerenja, povreda tuđih prava i lihvarski ugovori spadaju u dvadeset i treću (XXIII.) glavu Kaznenog zakona koja opisuje kaznena djela protiv imovine. Interesantni su podaci vezani uz igre na sreću kojima podliježu svi generacijski uzrasti. S obzirom da je procijenjen iznos koji je odlazio na ilegalne strane online kladionice iznosio oko 500 milijuna eura godišnje, ispostavilo se da je ovo bio jedan od najjednostavnijih i najunosnijih oblika gospodarskog kriminaliteta. Ministarstvo financija i državne institucije kako bi spriječile nastavak odljeva novca iz RH, reagirale su donošenjem dodatnog Zakona o igrama na sreću, te blokirale pristup hrvatskih građana stranim kladionicama.

Najbrojnija kategorija gospodarskih delikata nalazi se u glavi dvadeset i četvrtoj (XXIV.) Kaznenog zakona, a obuhvaća kaznena djela protiv gospodarstva. U nju redom spadaju: Zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevarena u gospodarskom poslovanju, povrede obveza vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, povrede prava vjerovnika u gospodarskom poslovanju, pogodovanje vjerovnika, primanje i davanje mita u postupku stečaja, primanje mita u gospodarskom poslovanju, davanje mita u gospodarskom poslovanju, zlouporaba u postupku javne nabave, zavaravajuće oglašavanje. Također u kaznena djela protiv gospodarstva spada utaja poreza ili carine, kojom ćemo se baviti detaljnije nešto kasnije, izbjegavanje carinskog nadzora koje se ulaskom u Schengensku zonu teže provodi, subvencijska prijevarena koja je svoj vrhunac dosegla

ulaskom RH u EU, odnosno otvaranjem europskih fondova hrvatskim građanima.

Kaznena djela protiv gospodarstva obuhvaćaju i zlouporabu povlaštenih informacija i tržišta kapitala, neovlaštena uporaba tuđe tvrtke, odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne, nedozvoljena proizvodnja i trgovina, te pranje novca.

U glavi dvadeset i petoj zakonodavac popisuje kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka koja uključuje: neovlašteni pristup, ometanje rada računalnog sustava, oštećenje računalnih podataka i njihovo neovlašteno presretanje. Računalno krivotvorenje i računalnu prijevaru čije žrtve su najčešće pripadnici starije populacije, zlouporabu naprava i teška kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka. Nedovoljna razvijenost računalnih tehnologija i nedovoljno obrazovanje ljudskih kadrova otežava prevenciju i čini ovu skupinu kaznenih djela poprilično problematičnom.

Krivotvorenje službene ili poslovne isprave spada u jedan od najzastupljenijih delikata gospodarskog kriminaliteta u RH, a ubrajamo ga u kaznena djela krivotvorenja koja se nalaze u dvadeset i šestoj glavi (XXVI.) Kaznenog zakona. Osim krivotvorenja službenih ili poslovnih isprava, u skupinu kaznenih djela krivotvorenja spadaju: zlouporaba osobne isprave, krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega i izdavanje i uporaba neistinite liječničke ili veterinarske svjedodžbe. Učestalo susrećemo primjere izdavanja i uporabe neistinitih liječničkih svjedodžbi u svrhu ostvarivanja nepripadajućih prava primjerice: odlazak u prijevremenu mirovinu, dobivanje invalidskog dodatka i povlastica i dr.

Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva opisana su u glavi dvadeset i sedmoj (XXVII.) Kaznenog zakona, a odnose se na povredu osobnih prava autora ili umjetnika izvođača, nedozvoljenu uporabu autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, povredu drugih autorskih srodnih prava, povredu prava na izum, povredu žiga, registrirane oznake podrijetla i javnu

objavu

presude.

U glavi dvadeset i osmoj (XXVIII.) Kaznenog zakona zakonodavac taksativno nabraja kaznena djela protiv službene dužnosti u koja spadaju: zlouporaba položaja i ovlasti, nezakonito pogodovanje, primanje i davanje mita, trgovanje utjecajem, davanje mita za trgovanje utjecajem i odavanje službene tajne. Kaznena djela protiv službene dužnosti toliko su rasprostranjena i učestala, da ih javnost više ne percipira kao delikte gospodarskog kriminaliteta, već kao dio folklora i običaja. Indiferentnost društva proizašla je iz svakodnevnog punjenja naslovnica slučajevima mita i korupcije od strane službenih osoba na visokim pozicijama.

Osim u Kaznenom zakonu, kaznena djela gospodarskog kriminaliteta detaljno su opisana i u drugim zakonima primjerice: Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Zakon o računovodstvu, Zakon o strateškim robnim zalihama, Zakon o trgovačkim društvima, Zakon o deviznom poslovanju, Zakon o tržištu vrijednosnih papira i Zakon o odgovornosti pravnih osoba.

3.1.2. Gospodarski kriminalitet u RH i njegovi učestali oblici

Gospodarski kriminalitet nalazimo u svim gospodarskim granama, primjerice u poljoprivredi, građevinarstvu, proizvodnji, u osiguranju, rudarstvu, zdravstvu, narodnoj obrani, na tržištu kapitala, u vanjskoj trgovini, dok će u ovom radu biti apostrofirani na najučestalije oblike gospodarskog kriminaliteta, te one u području ribarstva, djela protiv okoliša, pojavne oblike gospodarskog kriminaliteta u ugostiteljstvu i turizmu, kao i korupciju, što je specifično za RH, a posebice za njen priobalni dio.

Tablica 1. Pregled strukture kriminaliteta po postocima prema podacima MUP-a za 2022. godinu

Kriminalitet	Prijavljena kaznena djela			Razriješena kaznena djela	Naknadno razriješena kaznena djela
	Ukupno	Zatečen	Nepoznat		
Opći	76,7	40,5	78,5	69,6	65,4
Terorizam i ekstremno nasilje	0,05	0,1	0,1	0,1	0,1
Ratni zločini	0,20	0,0	0,3	0,3	0,7
Organizirani	3,8	28,2	2,9	5,2	5,0
Gospodarski	9,0	3,1	8,7	12,5	15,5
Droga	4,4	22,6	3,8	6,0	6,8
Kibernetički kriminalitet	3,4	0,1	5,1	2,9	5,5
UKUPNO BEZ PROMETA	97,5	94,5	99,3	96,6	98,9
U prometu	2,5	5,5	0,7	3,4	1,1
U K U P N O	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Na štetu djece i obitelji	17,7	0,8	5,6	24,5	9,8

Izvor:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2022_web.pdf (pristupljeno 09.02.2023.)

Sagledavajući službeni statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini od strane službe za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada MUP RH, lako se da zaključiti iz tablice 1 da najveći postotak prijavljenih, razriješenih i naknadno razriješenih kaznenih djela, kao i predviđano, otpada na opći kriminalitet. Njegov udio je značajnih 76,7%, dok na gospodarski kriminalitet otpada „samo” 9,0%, što ga stavlja na treće pozicionirano mjesto, odmah poslije kriminaliteta na štetu djece i obitelji sa 17,7%, u ukupnoj strukturi kriminaliteta.

Tablica 2. Najučestalija kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u 2022. god u RH

Red. broj	Najbrojnija kaznena djela gospodarskog kriminaliteta	Prijavljena kaznena djela			Razriješena kaznena djela		Naknadno razriješena kaznena djela		2021. % od ukupno prijavljenih KD
		Ukupno	Zatečen	Nepoznat	Broj djela	u %	Broj djela	u %	
1.	Krivotvorenje službene ili poslovne isprave	1.483		866	1.484	108,0	867	119,4	29,9
2.	Zloupotrebavanje položaja i ovlasti	813	1	597	813	99,0	597	98,4	16,4
3.	Zloupotrebavanje povjerenja u gospodarskom poslovanju	709		448	709	100,0	448	100,0	14,3
4.	Utaja poreza ili carine	309		201	310	99,2	202	98,2	6,2
5.	Davanje mita	292	1	263	292	101,2	263	102,2	5,9
6.	Pronevjera	245		174	232	100,0	161	100,0	4,9
7.	Prijevara u gospodarskom poslovanju	230		121	224	100,0	115	100,0	4,6
8.	Neisplata plaće	154		28	154	100,0	28	100,0	3,1
9.	Povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga	117		51	117	100,0	51	100,0	2,4
10.	Zloupotrebavanje osobne isprave	110	51	52	110	100,0	52	100,0	2,2
11.	Izdavanje i uporaba neistinite liječničke ili veterinarske svjedočbe	91	1		91	100,0		100,0	1,8
12.	Pranje novca	79		68	79	100,0	68	100,0	1,6
UKUPNO		4.632	54	2.869	4.615	99,6	2.852	99,4	93,5
UKUPNO OSTALA KAZNENA DJELA		324	7	156	323	99,7	155	99,4	6,5
SVEUKUPNO		4.956	61	3.025	4.938	99,6	3.007	99,4	100,0

Izvor:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2022_web.pdf (pristupljeno 09.02.2023.)

Tablica broj 2. prikazuje najbrojnija kaznena djela gospodarskog kriminaliteta, gdje prednjači kazneno djelo krivotvorenja službene ili poslovne isprave s prijavljenih 1.483 slučaja u 2022.godini, dok se na začelju statističke tablice nalazi pranje novca, s 79 prijava. Valja spomenuti i veći broj prijava na račun zlouporabe povjerenja u

gospodarskom poslovanju (813), te utaja poreza i carine (309), što pojedinačno čine 16,4% odnosno 6,2% ukupnih gospodarskih kaznenih djela.

Tablica 2. najvjerniji je prikaz o već ranije spomenutoj difuznosti gospodarskih kaznenih djela, s obzirom da predstavlja samo nekolicinu stavki u broju gospodarskih kaznenih djela koja postoje.

Tablica 3. Pronevjera - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	324	190
2009.	271	187
2010.	368	246
2011.	515	238
2012.	349	154
2013.	489	247
2014.	282	166
2015.	359	171
2016.	370	195
2017.	542	167
2018.	444	158
2019.	478	179
2020.	387	149
2021.	280	148
2022.	245	125
Ukupno	5703	2720
Prosječno	380,2	181,33
Postotak rasta	- 24,38%	- -34,21%

Izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

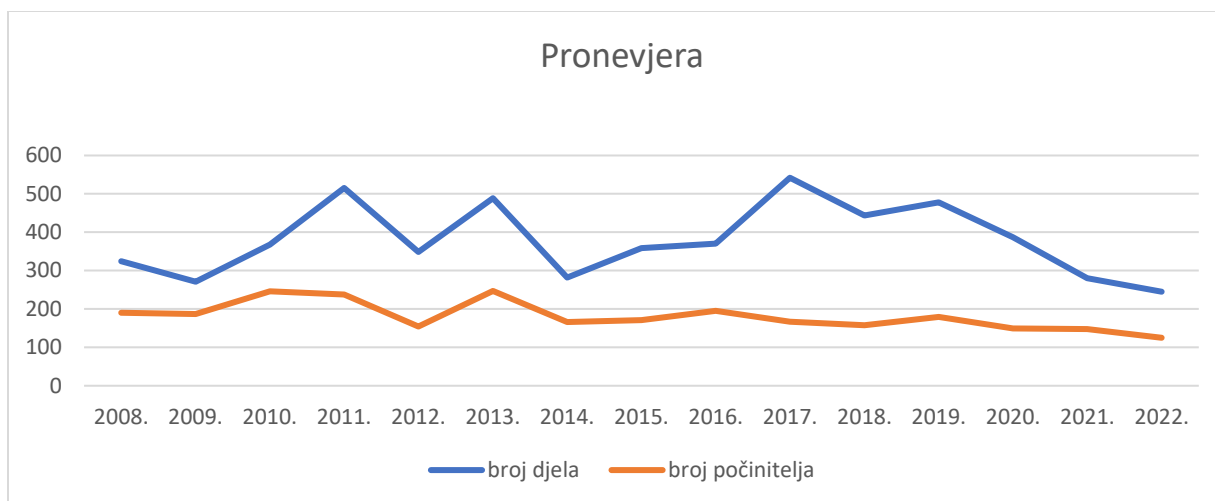
Tablica 4. Krivotvorenje službene isprave - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	614	162
2009.	679	144
2010.	851	186
2011.	959	202
2012.	1003	171
2013.	1030	101
2014.	1653	88
2015.	1781	107
2016.	1759	88
2017.	2323	65
2018.	1564	63
2019.	1149	113
2020.	1362	49
2021.	1385	86
2022.	1483	74
Ukupno	19595	1699
Prosječno	1306,33	113,27
Postotak rasta	141,53%	-54,32%

Izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 1. Pronevjera - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 2. Krivotvorenje službene isprave - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

Iako gospodarski kriminalitet skriva visoku tamnu brojku kaznenih djela, prema dostupnim podacima MUP-a, jedna od najučestalijih otkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za koje postoje statistički podaci unazad posljednjih 15 godina jesu pronevjera i krivotvorenje službene isprave. Kao što možemo vidjeti u tablici 3., broj djela i broj počinitelja pronevjere u padu su u odnosu na 2008. godinu, i u 2022. je bio manji za 24%, a svoj vrhunac po broju kaznenih djela pronevjera doseže 2017. i 2011. godine. Broj počinitelja također se smanjuje s protekom vremena i njegova krivulja u dobroj mjeri prati krivulju kretanja broja djela.

U tablici 4. možemo vidjeti kako je broj djela rastao do 2017. godine, nakon čega je padao 2018. i 2019. godine, da bi u posljednje tri godine opet doživio rast, no ne više na rekordnu razinu iz 2017. Zanimljivo je istaknuti da, iako je broj kaznenih djela krivotvorenja službene isprave od 2008. do 2022. porastao 141%, broj počinitelja se smanjio protekom istog vremena. Broj počinitelja 2008. je iznosio 162, dok je na vrhuncu 2011. iznosio 202 počinitelja, dok je prošle godine bilo ukupno 74 počinitelja tog djela, što je pad za 54%

Tablica 5. Prikaz broja djela i broja počinitelja gospodarskog kriminaliteta od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	6691	3716
2009.	6583	3777
2010.	6799	3246
2011.	7309	3370
2012.	5994	2438
2013.	6315	2344
2014.	6393	2177
2015.	6340	1823
2016.	7111	1832
2017.	7057	1548
2018.	4292	1117
2019.	4137	1215
2020.	4532	1036
2021.	4627	1226
2022.	4956	1377
Ukupno	89136	32242
Prosječno	5942,4	2149,47
Postotak rasta	-25,93%	-62,94%

Izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

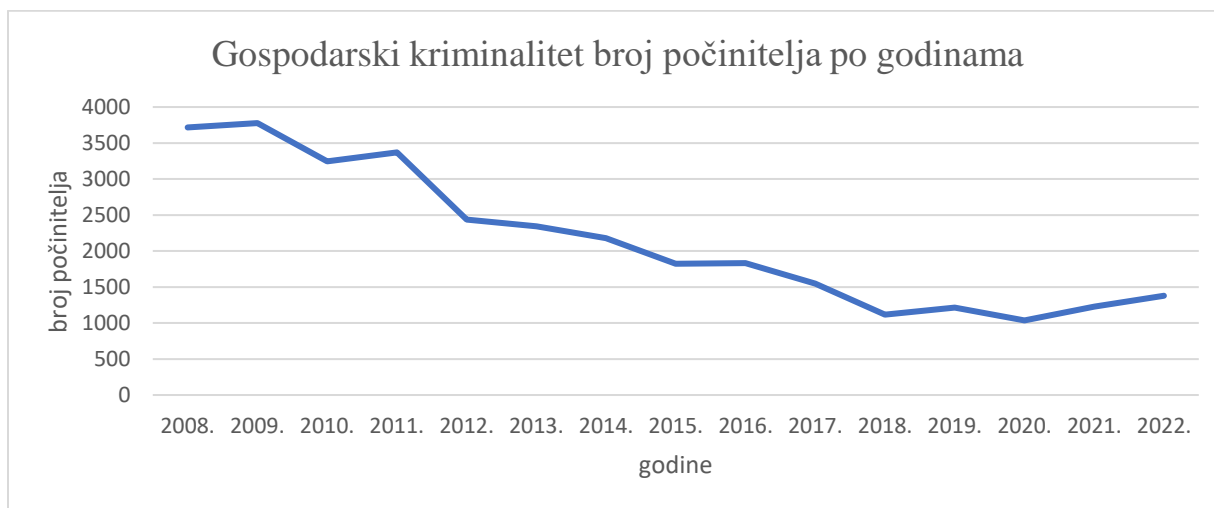


Grafikon 3. Gospodarski kriminalitet - grafički prikaz broja djela tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 4. Gospodarski kriminalitet - grafički prikaz broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

Tablica 5. prikazuje ukupni broj otkrivenih djela gospodarskog kriminaliteta u proteklih 15 godina na području RH. Može se iščitati kako je gospodarski kriminalitet svoj vrhunac po broju kaznenih djela na godinu dosegao u dva perioda – 2011. nakon čega je blago padao i 2016./2017., nakon čega je pao te je opet u blagom rastu od 2019. godine. Podaci za 2022. godinu govore kako je broj djela gospodarskog kriminaliteta bio 26% manji nego 2008. godine, što je značajan pad u razdoblju od 15 godina. Kao što možemo vidjeti na grafikonu 4., broj počinitelja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta je u linearnom padu te je sada oko 63% manji nego u 2008. godini, što možemo smatrati pozitivnom pojavom. Svakako treba uzeti u obzir činjenicu da velik broj kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta ostaje neotkriven te se stoga službeni podaci o broju otkrivenih slučajeva mogu razlikovati od stvarnosti.

3.1.3. Korupcijska djela u RH

Korupcija dolazi od latinske riječi corruptus što znači potplaćen ili podmitljivost. Korupcija ima dugu povijest čije prve tragove pronalazimo još u drevnim civilizacijama iz područja Mezopotamije, a vjerojatno ne postoji narod na svijetu koji se nikad nije susreo s nekim oblikom koruptivnih aktivnosti. Spomenuti fenomen možemo promatrati iz više ekonomskih, političkih, pravnih, socioloških i drugih aspekata i shodno tome postoji više definicija same korupcije.

Prema Piplici (2020:71), „sami nukleus korupcije može se sažeti u Aristotelovoj poslovice da najveći zločin nije izvršen radi pribavljanja nužnog nego suvišnog.“ Na području hrvatskih zemalja također se vrlo rano pojavljuju zapisi o korupciji, najogledniji primjeri su statuti dalmatinskih gradova koji obiluju odrednicama koje zabranjuju bilo kakvu vrstu

darivanja različitih dužnosnika kao što su suci, knezovi i sl. (Piplica, 2020.) Suvremeni slučajevi korupcije postaju sve više diversificirani po svojim oblicima i intrigiraju na račun svoje domišljatosti i beskrupuloznosti, dok kašnjenje tijela kaznenog progona, administrativna tromost i politička lažna podrška dodatno pospješuju njen opstanak i razvoj. Nužan preduvjet za koruptivne radnje iziskuje sudjelovanje najmanje dvije osobe (koruptor i koruptant), a nerijetko i čitave organizacije i institucije s ciljem stjecanja osobne koristi u vidu novca, dobra, usluga i dr.

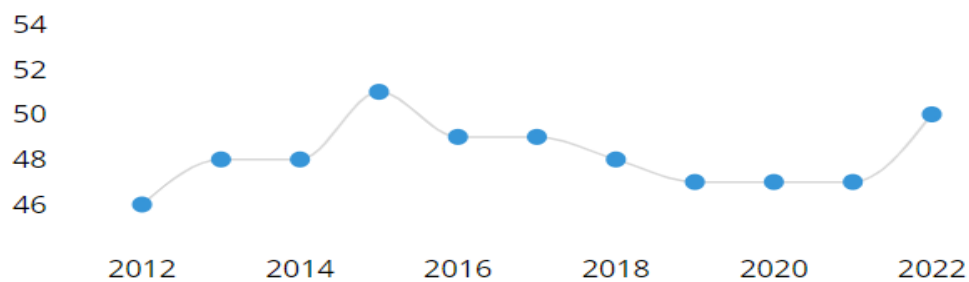
Korupcija je štetna društvena pojava koja potkopava i podgriza temelje državne zajednice protiv kojeg fenomena se možemo uspješnije boriti na više načina: jačanjem informiranosti građana o svojim pravima i transparentnošću, jačanjem profesionalne odgovornosti i etičnosti u postupanju državnih službenika, iziskivanjem pravilne tržišne utakmice ekonomskih sudionika, učinkovitiji rad tijela zaduženih za nadzor sumnjivih aktivnosti te podizanje životnog standarda.

Društvena zajednica često tolerira tzv. “ bijelu” korupciju, odnosno korupciju na niskoj razini čije štetne posljedice su znatno niže u odnosu na “sivu” ili “crnu” korupciju, odnosno korupciju na visokoj razini. „Korupcija na visokoj razini teže se otkriva i suzbija, može biti na štetu cijelih društvenih zajednica i nacionalnih ekonomija, prelaziti državne granice te rezultirati mnogo većim i dalekosežnim posljedicama koje se mogu osjećati dugo godina.“ (Piplica, 2020:83). Srednja razina korupcije obuhvaća korupcijske aktivnosti kod kojih je štetna posljedica velika, ali izostavlja element nacionalne razine niti šteta prelazi granice zemlje, a najčešće ubraja srednje rangirane državne službenike i managemente u poduzećima.

Prema Kregaru (2010) korupcija u RH nije izolirani događaj, već je duboko ukorijenjena u sistem, pravdajući se birokratskom neefikasnošću i bešćutnosti, čiji pomaci u suzbijanju iste su minorni i spori. “Ohrabrujuća” je okolnost što i druge europske zemlje imaju sličan procijenjeni index

korupcije kao i Hrvatska, što opet nije izlika. Postoji određena doza skepse prema mjerenju korupcije, s obzirom na to da se u dosta navrata istraživanja temelje na ispitivanju javnog mijenja. Najpoznatija dva standardizirana istraživanja su: CPI(Corruption Perception Index) i GCB(Global Corruption Barometar), gdje se pojedine države ocjenjuju od 0, koja predstavlja potpunu korupciju do 100, što predstavlja zemlju bez korupcije. Hrvatska po pitanju CPI indexa u 2021. godini plasirala se na 63.mjesto sa 47 bodova, što je osjetilni pad s obzirom na 2015. godinu, gdje je bila na 50. mjestu sa 51 bodom, što je ujedno i najbolji zabilježeni rezultat Hrvatske na spomenutoj ljestvici.

Score changes 2012 - 2022



Grafikon 5. Kronološki prikaz rezultata CPI indexa za RH od 2012-2022.godine

Izvor: <https://www.statista.com/statistics/871191/corruption-perception-index-croatia/> (pristupljeno 09.02.2023.)

Tablica 6. Poredbeni prikaz država bivše Jugoslavije s obzirom na index korupcije, BDP per capita i nezaposlenost 2021.godine

CPI	MJESTO	BODOVI	BDP per capita	NEZAPOSLENOST
Slovenija	41	57	24.703,00 \$	6,7%
Hrvatska	63	47	14.888,00 \$	7,4%
Crna Gora	64	46	7.339,00 \$	24,7%
Sjeverna Makedonija	87	39	5.287,00 \$	15,7%
Srbija	96	38	7.890,00 \$	10,5%
BiH	110	35	5.854,00 \$	31,04%

izvor:<https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

<https://tradingeconomics.com/> (pristupljeno 09.02.2023.)

Promatrajući poredbeni prikaz država bivše Jugoslavije, evidentno je da države s najnižom stopom korupcije imaju najviši BDP per capita i zaposlenost, što su u ovom slučaju Slovenija i Hrvatska. Na samom začelju nalazi se BiH čija nezaposlenost prelazi značajnih 31% uz gotovo tri puta manji BDP per capita od RH.

**Tablica 7. Korelacija između CPI indeksa i broja djela
gospodarskog kriminaliteta u RH**

Godine	GK djela	CPI
2012.	5994	46
2013.	6315	48
2014.	6393	48
2015.	6340	51
2016.	7111	49
2017.	7057	49
2018.	4292	48
2019.	4137	47
2020.	4532	47
2021.	4627	47
2022.	4956	50
PEARSONOV KOEFICIJENT	0,399002	

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a i Transparency
Internationala (pristupljeno 09.02.2023.)

Pogledamo li tablicu 7., možemo zaključiti da broj prijavljenih gospodarskih kaznenih djela nema većeg utjecaja na percepciju hrvatskih građana o suzbijanju korupcije. Razlozi mogu biti različiti kao što su predugi sudski procesi koji se odnose na izložene političke osobe, slabije otkrivanje i procesuiranje značajnijih koruptivnih kaznenih djela, velik broj neotkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta i dr. Za potrebe rada provjerili smo statistički korelaciju CPI indeksa i broja prijave gospodarskog kriminaliteta koristeći Pearsonov koeficijent. Pearsonov koeficijent korelacije koristi se u slučajevima kada između varijabli promatranog modela postoji linearna povezanost i neprekidna normalna distribucija. Vrijednost Pearsonovog koeficijenta korelacije kreće se od +1 (savršena pozitivna korelacija) do -1. U našem primjeru iznosi 0,39, što govori da postoji korelacija navedenih promatranih podataka, ali je slaba.

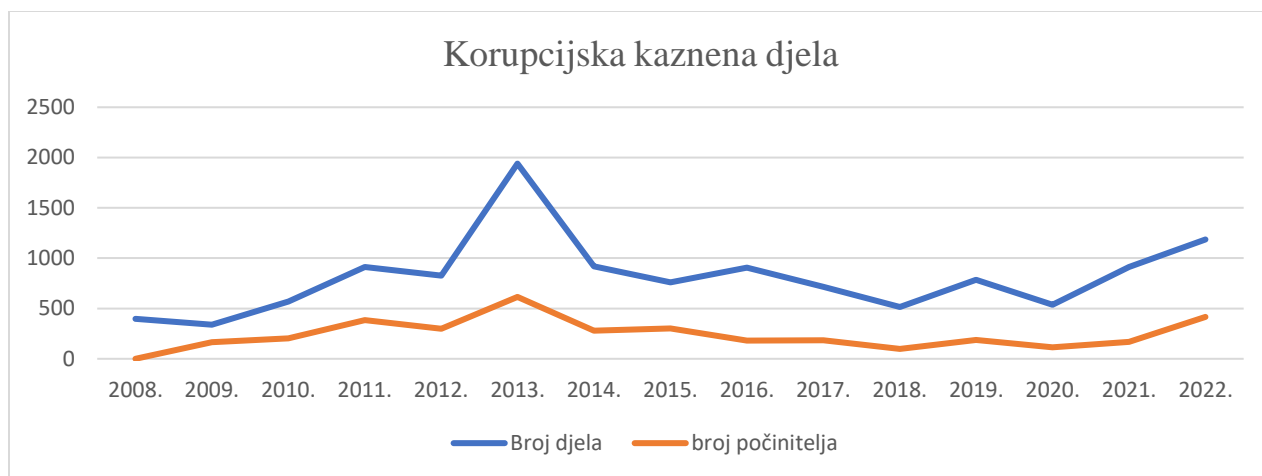
Tablica 8. Korupcijska kaznena djela - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	398	Nema podataka
2009.	339	164
2010.	570	203
2011.	911	383
2012.	825	298
2013.	1940	615
2014.	920	280
2015.	759	302
2016.	905	181
2017.	716	185
2018.	515	99
2019.	785	186
2020.	538	115
2021.	912	168
2022.	1187	417
Ukupno	12220	3596
Prosječno	814,67	239,73
Postotak rasta	198,24%	154,27%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 6. Korupcijska kaznena djela - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

Zaključujemo kako je korupcija svoj vrhunac po broju otkrivenih kaznenih djela dosegla 2013. sa 1940 prijavljenih slučaja korupcije, nakon čega je bila u strmovitom padu s 920 prijavljenih slučajeva korupcije u 2014., a posljednjih dvije godine bilježi nagli rast. Podaci za 2022. godinu govore kako se broj korupcijskih kaznenih djela povećao 198%, što je značajan rast u razdoblju od 15 godina. Nažalost, ovi podaci ne moraju prikazivati točnu razinu korupcije u navedenim godinama na području RH jer oni pokazuju samo što je u navedenoj godini otkriveno, a ne ono što se u toj godini zapravo događalo. Primjerice, korupcijska kaznena djela otkrivena u 2022. događala su se tijekom ranijih godina, a 2022. godina pokazuje samo trenutak kad su ta kaznena djela otkrivena. Također, velik broj koruptivnih kaznenih djela nije nikada otkriven niti uveden u službenu statistiku. Kao što možemo vidjeti na grafikonu 8., broj otkrivenih počinitelja koruptivnih kaznenih djela je također porastao i prati trend kretanja broja otkrivenih koruptivnih kaznenih djela

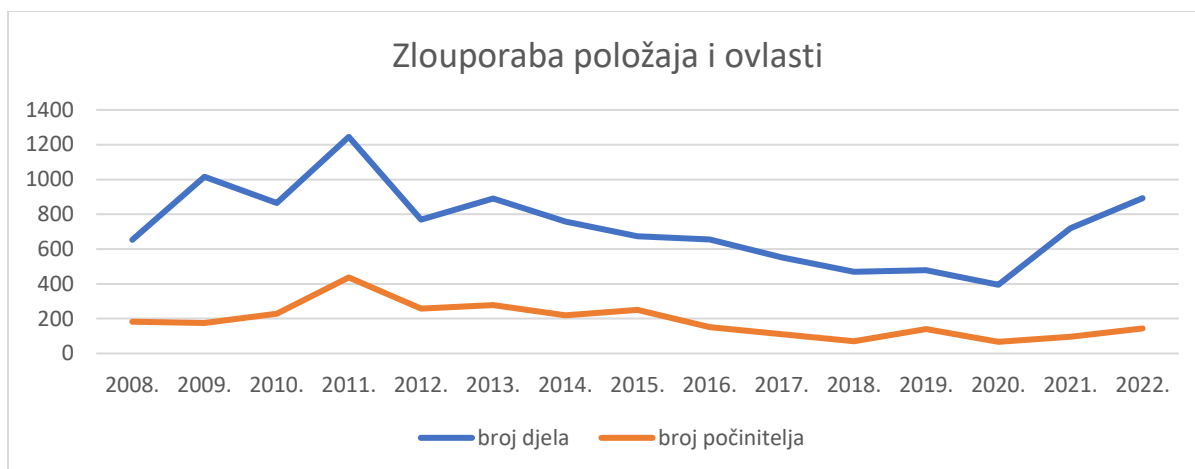
Tablica 9. Zlouporaba položaja i ovlasti - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	654	183
2009.	1015	176
2010.	864	229
2011.	1245	437
2012.	769	257
2013.	890	278
2014.	758	219
2015.	674	251
2016.	656	152
2017.	552	110
2018.	470	71
2019.	478	140
2020.	395	67
2021.	719	96
2022.	893	143
Ukupno	11032	2809
Prosječno	735,47	187,27
Postotak rasta	36,54%	-21,86%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 7. Zloupotreba položaja i ovlasti - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

U tablici 9. možemo vidjeti kako je broj djela rastao od 2008. do 2011. godine, sa 654 slučaja na 1245, nakon čega je padao do 2020. godine s rekordno niskim brojem od 395 djela, da bi u posljednje dvije godine opet doživio nagli rast, no ne više do rekordnih razina iz 2011 koja broji 1245 kaznenih djela. Zanimljivo je istaknuti da, iako je broj kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti u proteklih 15 godina porastao 36% , broj počinitelja se smanjuje protekom vremena te je pao s 183 na 143, odnosno 22%. Ovi podaci odnose se samo na djela koja su otkrivena, a tamna brojka stvarnog broja kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti ostaje skrivena.

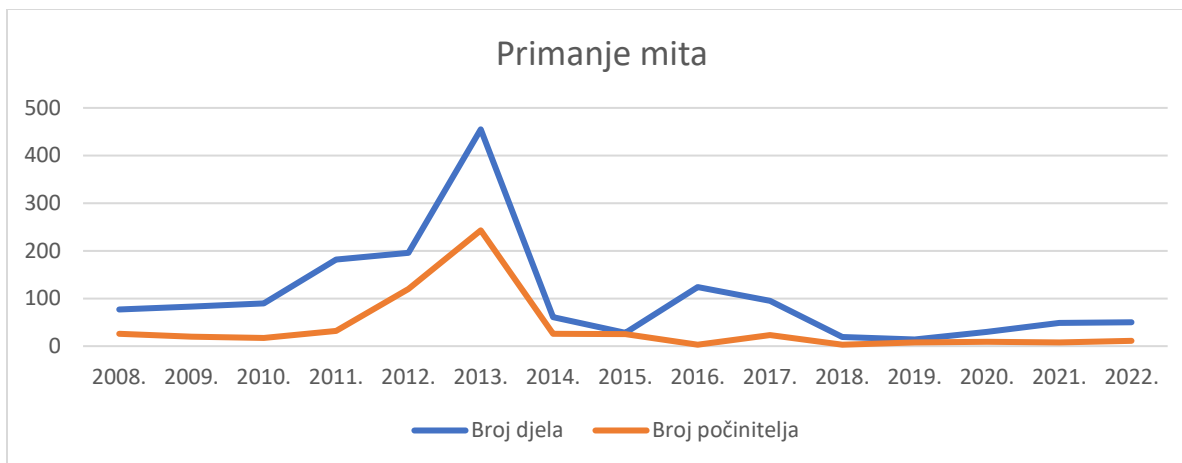
Tablica 10. Primanje mita - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	77	26
2009.	83	20
2010.	90	17
2011.	182	32
2012.	196	120
2013.	455	243
2014.	61	26
2015.	28	25
2016.	124	3
2017.	95	23
2018.	19	3
2019.	14	8
2020.	30	9
2021.	49	8
2022.	50	11
Ukupno	1553	574
Prosječno	103,53	38,26
Postotak rasta	-35,06%	-57,69%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 8. Primanje mita - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022.

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

U tablici 10. možemo vidjeti rast broja kaznenih djela primanja mita kojih je najviše prijavljeno 2013. godine i to 455 kaznenih djela. U 2014. godini dolazi do strmovitog pada gdje postoji svega 61 kazneno djelo primanja mita te od tada nastavlja padati s iznimnom u 2016. i 2017. godini. Godina koja broji najmanje slučajeva primanja bila je 2019 sa svega 14 kaznenih djela. Promatrajući 15-ogodišnji raspon od 2008. do 2022. godine bilježimo pad primanja mita od 35%. Broj počinitelja kaznenog djela primanja mita svoj vrhunac doživljava 2013. a broji 243 počinitelja, nakon čega slijedi nagli pad. U 2008. godini bilo je 26 počinitelja, a u završnoj promatranoj godini istraživanja svega 11 počinitelja što predstavlja pad od 58%.

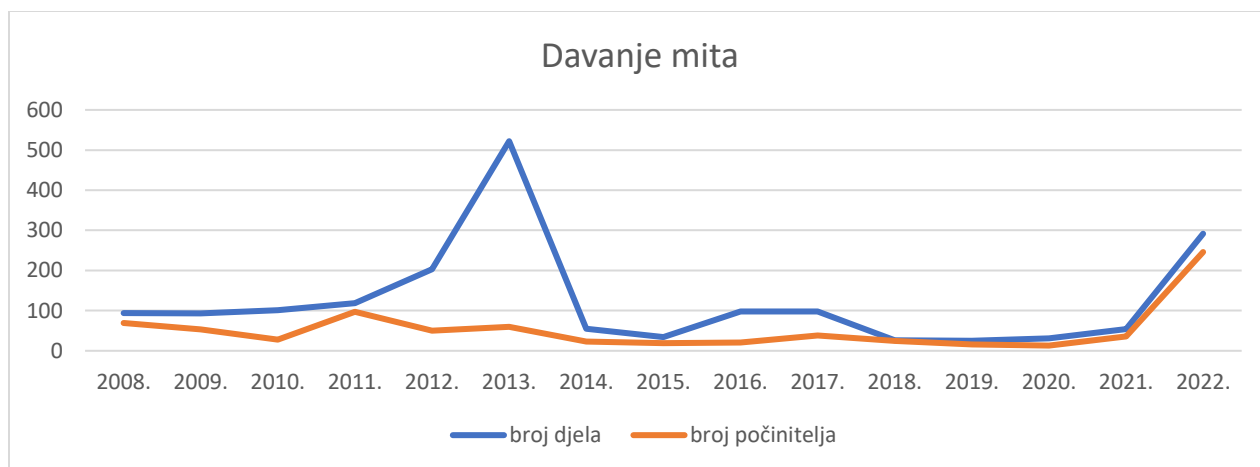
Tablica 11. Davanje mita - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	94	69
2009.	93	53
2010.	101	28
2011.	119	97
2012.	203	50
2013.	522	60
2014.	55	23
2015.	34	19
2016.	98	21
2017.	98	38
2018.	26	25
2019.	25	16
2020.	31	13
2021.	54	36
2022.	292	246
Ukupno	1845	794
Prosječno	123	52,93
Postotak rasta	210,64%	256,52%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 9. Davanje mita - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022.

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

Koliko zapravo iznosi tamna brojka davanja mita ostaje nepoznato, no prema dostupnim podacima u početnoj godini istraživanja (2008. godina) broj prijavljenih kaznenih djela davanja mita iznosio je 94 te svoj vrhunac postepeno doseže u 2013. godini s 522 kaznena djela. Nakon 2013. dolazi do naglih promjena perioda pada i rasta, ali ni približno njegovom vrhuncu iz rekordne godine. Zadnja promatrana godina 2022. broji 292 kaznena djela i predstavlja veliki porast u odnosu na 8 prethodnih godina. Uspoređujući početnu i finalnu godinu istraživanja, bilježimo rast broja djela od 210 posto. Promatrajući početnu i finalnu godinu istraživanja po pitanju broja počinitelja također bilježimo rast od 256%. Finalna godina istraživanja ujedno predstavlja i kulminirajuću godinu po broju počinitelja s brojkom od 246, dok najpovoljniji rezultat sa svega 13 broja počinitelja bilježi 2020.

3.2. Analiza specifičnih oblika gospodarskog kriminaliteta na hrvatskom primorju

3.2.1. Gospodarski kriminalitet na hrvatskom primorju

Za potrebe rada analiziran je gospodarski kriminalitet u županijama koje imaju izlaz na more te je napravljena usporedba broja djela gospodarskog kriminaliteta u navedenim županijama s hrvatskim prosjekom. Također, istražene su stope rasta broja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za pojedine županije te primorje ukupno.

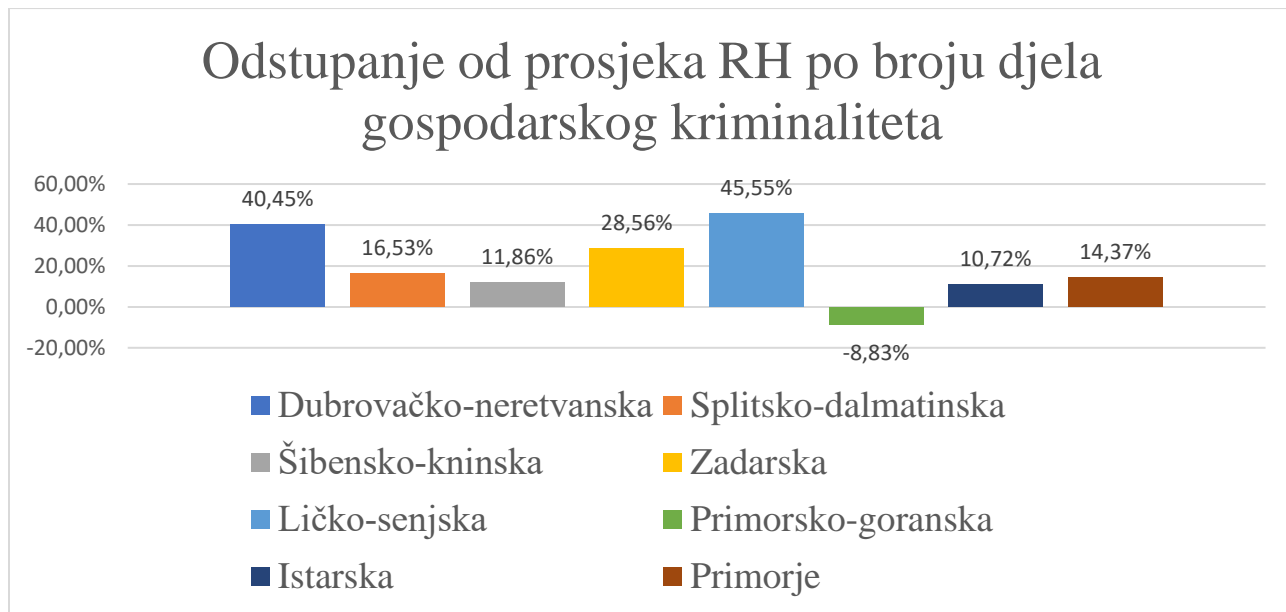
Tablica 12. Prikaz broja kaznenih djela i podataka za gospodarski kriminalitet u razdoblju od 2008. – 2022. za primorske županije RH-a

Godina	Dubrova	Splitsko-d	Šibens	Zadars	Ličko-se	Primor	Istarska	Primorj	RH ukup
2008.	207	613	148	206	363	503	360	2400	6691
2009.	322	597	188	223	350	301	415	2396	6583
2010.	539	814	209	359	104	401	304	2730	6799
2011.	260	886	215	427	245	439	555	3027	7309
2012.	319	912	262	273	88	378	258	2490	5994
2013.	159	1005	127	185	59	845	210	2590	6315
2014.	177	994	294	221	79	296	260	2321	6393
2015.	210	559	208	279	71	415	462	2204	6340
2016.	180	754	126	318	34	366	264	2042	7111
2017.	229	1062	184	214	28	757	268	2742	7057
2018.	202	331	113	402	26	175	165	1414	4292
2019.	232	681	128	324	28	343	280	2016	4137
2020.	142	480	135	400	26	282	323	1788	4532
2021.	154	611	137	336	23	149	340	1750	4627
2022.	258	726	153	380	18	194	328	2057	4956
prosjeck djela po godini	239,33	735,00	175,13	303,13	102,80	389,60	319,47	2264,47	5942,40
porast	24,64%	18,43%	3,38%	84,47%	-95,04%	-61,43%	-8,89%	-14,29%	-25,93%
ukupno djela GK	3590	11025	2627	4547	1542	5844	4792	33967	89136
broj stanovnika (2011)	122870	454798	112891	170017	50927	308126	208055	1427684	4284889
udio stan. u RH(%)	2,72	10,23	2,47	3,89	1,19	6,96	4,92	32,38	100
udio broja djela GK u RH(%)	4,03	12,37	2,95	5,10	1,73	6,56	5,38	38,11	100,00
prosjeck djela GK po glavi stan	0,029	0,024	0,023	0,027	0,030	0,019	0,023	0,024	0,021
broj djela GK na 100000 stan	2921,79	2424,15	2327,02	2674,44	3027,86	1896,63	2303,24	2379,17	2080,24
odstupanje broja djela GK od prosjeka RH	40,45%	16,53%	11,86%	28,56%	45,55%	-8,83%	10,72%	14,37%	0,00%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

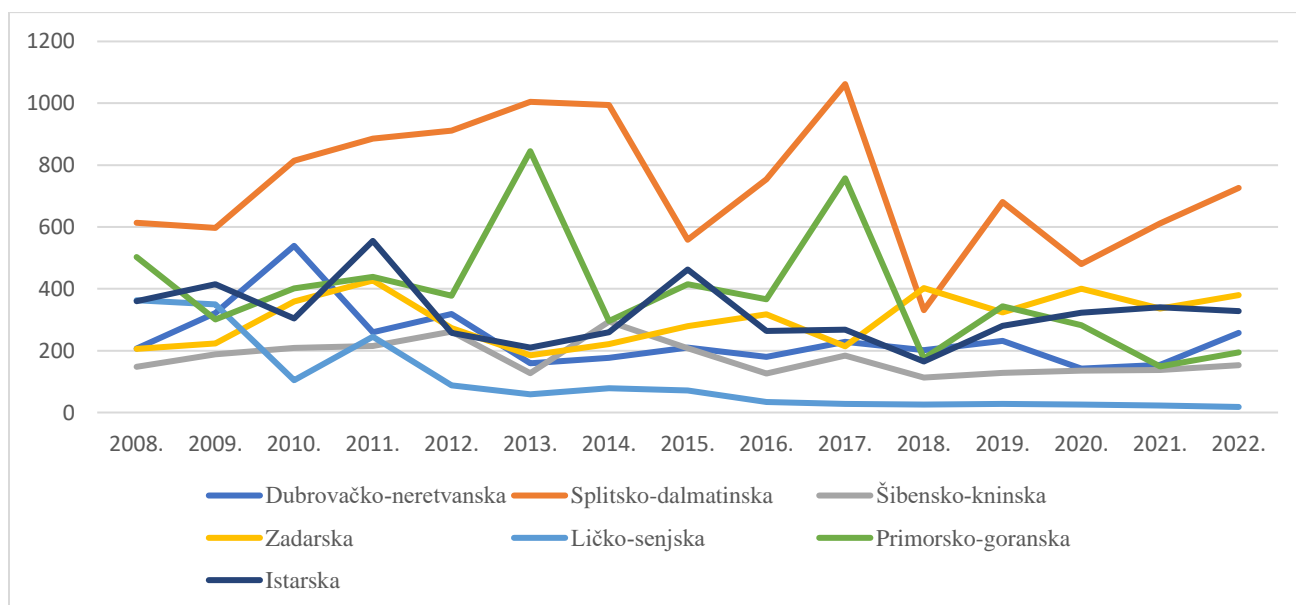


**Grafikon 10. Odstupanja županija na hrvatskom primorju po stopi
gospodarskog kriminaliteta u odnosu na RH**

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 11. Rast stope gospodarskog kriminaliteta u županijama na primorju

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

U tablici 12. je promatran broj kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u razdoblju od 2008. do 2022. godine na području RH te županija koje imaju izlaz na more. Promatrane primorske županije bilježe pad broja djela od 14,29%, dok je RH u promatranom u razdoblju od 2008. do 2022. godine zabilježila pad od 25,93%. Iako udio broja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za primorske županije iznosi 38,11% od ukupnog u RH, njen udio stanovništva je samo 32,38%. Kao što možemo vidjeti i iz prosječnog broja kaznenih djela po glavi stanovnika u primorskim županijama (0,0238) koji je veći od prosjeka u RH (0,0208) za 14,37%. Možemo zaključiti da je gospodarski kriminalitet na primorju prisutniji nego što je prosjek u RH, a za detaljniji pregled analizirani su podaci po pojedinim županijama.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2022. godine prosječan broj kaznenih djela gospodarskog kriminala iznosio je 239,33 djela po godini. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se rast broja kaznenih djela od 24.64%.. Iako Dubrovačko-neretvanska županija ima udio od 2,72% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio ukupnom broju gospodarskih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi 4,03%. Odstupanje broja kaznenih djela gospodarskog kriminala od prosjeka u Republici Hrvatskoj za Dubrovačko-neretvansku županiju iznosi 40,45%, što je značajno u odnosu na prosjek. Broj kaznenih djela na 100.000 stanovnika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2022. godine iznosi 2.921.

Prosječan broj kaznenih djela gospodarskog kriminala u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2022. godine iznosi 735 djela gospodarskog kriminaliteta po godini. Iako Splitsko-dalmatinska županija

ima udio od 10,23% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio u ukupnom broju gospodarskih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi 12,37%. Odstupanje broja kaznenih djela gospodarskog kriminala od prosjeka u Republici Hrvatskoj za Splitsko-dalmatinsku županiju iznosi 16,53%. Broj kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta na 100.000 stanovnika u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2022. godine iznosio je 2424.

Prosjek broja djela gospodarskog kriminaliteta po godini u Šibensko-kninskoj iznosi 175,13, dok porast broja djela u Šibensko-kninskoj u posljednjih nekoliko godina nije značajan. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Šibensko-kninska ima 112.891 stanovnika, što je 2,47% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, uz udio od 2,95% u ukupnom broju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Broj djela gospodarskog kriminaliteta na 100.000 stanovnika u Šibensko-kninskoj iznosi 2.327 što je više prosjeka u Republici Hrvatskoj za 11,86%.

U Zadarskoj županiji prosječni broj kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta iznosi 175,13. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se rast broja kaznenih djela od 84,47%. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Zadarskoj županiji živi 3,89% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, uz udio od 5,10% u ukupnom broju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta. Broj djela gospodarskog kriminaliteta na 100.000 stanovnika u Šibensko-kninskoj iznosi 2.674 što je više prosjeka u Republici Hrvatskoj za 28,56%.

Županija Ličko-senjska je u razdoblju od 2008. do 2022. godine zabilježila pad broja kaznenih djela od 95,5%, što je najveći pad među promatranim županijama s izlazom na more. ima udio od 1,19% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio ukupnom broju gospodarskih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi 1,73%. Broj kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta na 100.000 stanovnika u razdoblju od 2008. do 2022. godine iznosio je 3027, što je 45,55% više od prosjeka RH.

Primorsko-goranska županija u promatranom razdoblju broji 4.792 kaznena djela gospodarskog kriminaliteta, uz prosjek broja kaznenih djela po godini od 319,47. Prosjek broja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta po glavi stanovnika iznosio je 0,023. U odnosu na prosjek broja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, u Primorsko-goranskoj županiji on je manji za 8,89%. Tijekom promatranog razdoblja, bilježimo pad broja kaznenih djela od 61.43%. Iako u ovoj županiji živi 6,96% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, njeni građani čine samo 6,56% u ukupnom broju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, te je ovo jedina županija koja ima nižu stopu djela gospodarskog kriminaliteta od hrvatskog prosjeka među promatranim županijama.

Županija Istarska je u razdoblju od 2008. do 2022. godine imala ukupno 4.792 kaznena djela gospodarskog kriminaliteta. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Istarskoj županiji živi 4,92% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, uz udio od 5,38% u ukupnom broju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se pad broja kaznenih djela od 8.89%. Prosjek broja kaznenih djela po godini u ovoj županiji iznosi 319,47, a prosjek broja kaznenih djela po glavi stanovnika iznosio je 0,023. U odnosu na prosjek broja kaznenih djela po glavi stanovnika u Republici Hrvatskoj, u Istarskoj županiji on je veći za 10,72%.

3.2.2. Korupcija na hrvatskom primorju

Za potrebe rada istražena je stopa koruptivnih kaznenih djela u županijama koje imaju izlaz na more te je provjereno odskače li broj koruptivnih kaznenih djela po glavi stanovnika na primorju od hrvatskog prosjeka. Također, analizirane su stope rasta broja kaznenih djela korupcije za pojedine promatrane županije te za sve promatrane županije ukupno.

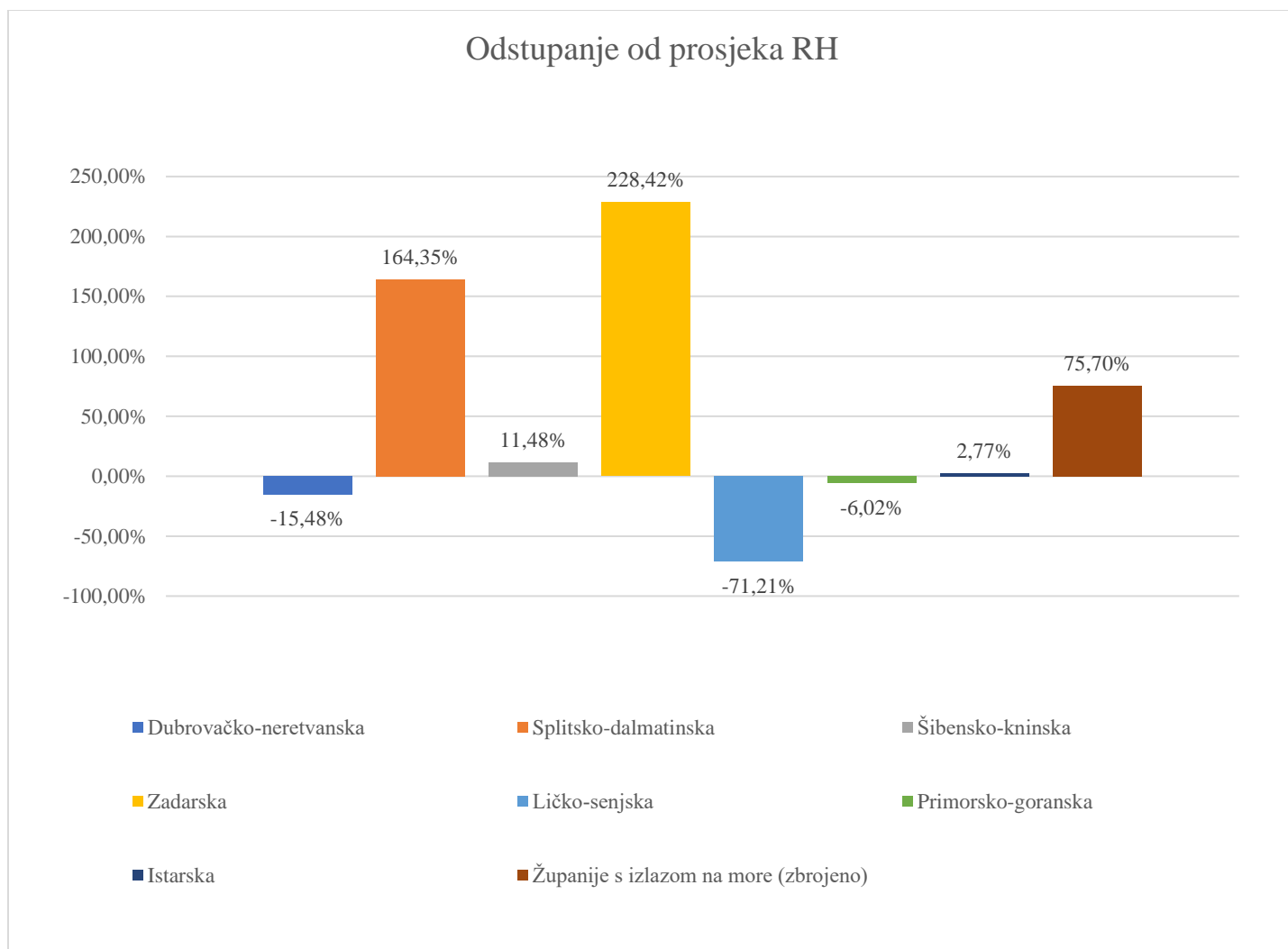
Tablica 13. Korupcijska kaznena djela u županijama s izlazom na more od 2017. do 2022.

Godina	Dubrovačl	Splitsko-dalr	Šibensko	Zadarska	Ličko-ser	Primorsl	Istarska	Županije	RH uku
2017.	17	153	7	30	5	164	40	416	552
2018.	9	16	12	148	1	2	58	246	470
2019.	29	309	21	22	2	27	35	445	478
2020.	4	40	19	110	1	10	14	198	395
2021.	25	221	15	79	0	0	10	350	719
2022.	1	245	29	68	3	34	18	398	893
porast	-94,12%	60,13%	314,29%	126,67%	-40,00%	-79,27%	-55,00%	-4,33%	61,78%
prosjeck djela po godini	14,1666667	164	17,1666667	76,1666667	2	39,5	29,1666667	342,1666667	584,5
ukupno djela	85	984	103	457	12	237	175	2053	3507
broj stanovnika (2011)	122870	454798	112891	170017	50927	308126	208055	1427684	4284889
udio stan. u RH(%)	2,72	10,23	2,47	3,89	1,19	6,96	4,92	32,38	100
udio broja djela u RH(%)	2,42	28,06	2,94	13,03	0,34	6,76	4,99	58,54	100
prosjeck djela po glavi st	0,00069179	0,002163598	0,0009124	0,00268797	0,00023563	0,0007692	0,0008411	0,00143799	0,000818
broj djela na 100,000 st	69,2	216,4	91,2	268,8	23,6	76,9	84,1	143,8	81,8
odstupanje od prosjeka	-15,48%	164,35%	11,48%	228,42%	-71,21%	-6,02%	2,77%	75,70%	0

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

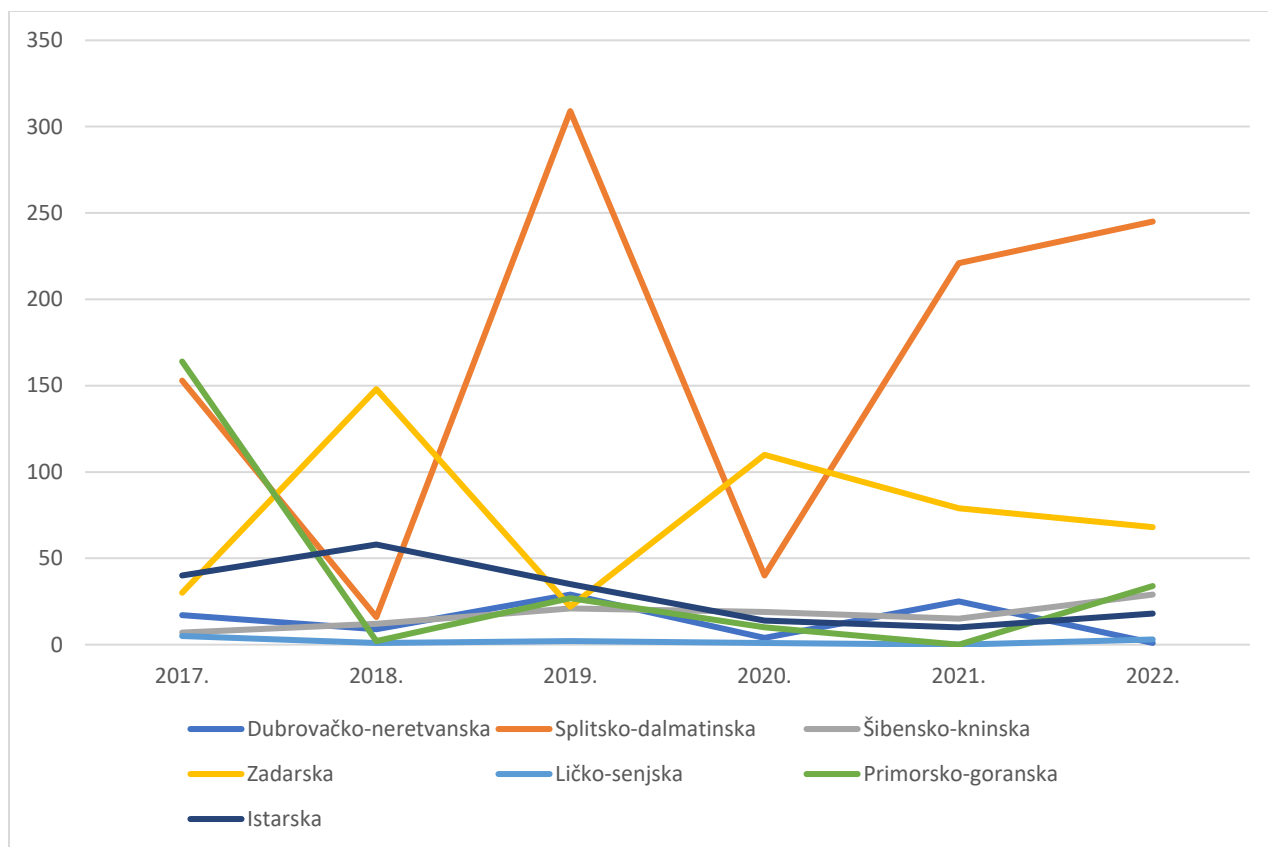


Grafikon 12. Odstupanje po stopi korupcije u primorskim županijama u odnosu na RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 13. Rast stope korupcije u primorskim županijama od 2017. do 2022.

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

U tablici 13. je promatran broj kaznenih korupcijskih djela u razdoblju od 2017. do 2022. godine na području RH te županija koje imaju izlaz na more budući da stariji podaci po županijama nisu dostupni za korupcijska kaznena djela. Promatrane primorske županije bilježe pad broja djela od 4,33%, dok je RH u promatranom u razdoblju od 2017. do 2022. godine zabilježila rast od 25,93%. Iako udio broja korupcijskih kaznenih djela počinjenih u županijama koje imaju izlaz na more iznosi 58,54% u RH, njihov udio u stanovništvu je samo 32,38%. Kao što možemo vidjeti i iz broja kaznenih korupcijskih djela na 100.000 stanovnika, on na primorju

iznosi 144, dok je prosjek za RH 82. Korupcija je značajno prisutnija na primorju nego na kontinentu, odnosno broj djela po glavi stanovnika veći je 75,7% u odnosu na hrvatski prosjek.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2017. do 2022. godine prosječan broj kaznenih korupcijskih djela iznosio je 14,17 po godini. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se pad broja kaznenih korupcijskih djela od 94,12%. Iako Dubrovačko-neretvanska županija ima udio od 2,72% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio ukupnom broju gospodarskih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi 2,42%. Odstupanje broja kaznenih djela gospodarskog kriminala od prosjeka u Republici Hrvatskoj za Dubrovačko-neretvansku županiju iznosi -15,48%, što znači da tamošnji žitelji čine manje korupcijskih djela u odnosu na državni prosjek. Broj kaznenih koruptivnih djela na 100.000 stanovnika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2017. do 2022. godine iznosi 69.

Prosječan broj korupcijskih kaznenih djela u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2017. do 2022. godine iznosi 164 djela po godini. Iako Splitsko-dalmatinska županija ima udio od 10,23% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio u ukupnom broju koruptivnih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi 28,06%. Odstupanje broja korupcijskih kaznenih djela po glavi stanovnika od prosjeka u Republici Hrvatskoj za Splitsko-dalmatinsku županiju iznosi ogromnih 216,4%. Broj kaznenih djela korupcije na 100.000 stanovnika u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2022. godine iznosio je 216, dok je prosjek za RH samo 82.

Prosjek broja djela korupcije po godini u Šibensko-kninskoj iznosi 17,16, dok bilježimo porast broja koruptivnih djela u Šibensko-kninskoj u promatranom razdoblju od 314,29%. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Šibensko-kninska ima 112.891 stanovnika, što je 2,47% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, uz udio od 2,94% u ukupnom broju kaznenih djela korupcije u Republici Hrvatskoj. Broj djela na 100.000

stanovnika u Šibensko-kninskoj iznosi 91 što je više prosjeka u Republici Hrvatskoj za 11,48%.

U Zadarskoj županiji prosječni broj korupcijskih kaznenih djela godišnje iznosi 76,16. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se rast broja kaznenih djela od 126,67%. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Zadarskoj županiji živi 3,89% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, koji čine čak 13,03 posto koruptivnih kaznenih djela. Broj djela na 100.000 stanovnika u Šibensko-kninskoj iznosi 269 što je više prosjeka u Republici Hrvatskoj za vrlo visokih 228,42%, što je ujedno i najveća stopa u promatranim županijama.

Županija Ličko-senjska je u razdoblju od 2017. do 2022. godine zabilježila pad broja korupcijskih kaznenih djela od 40%. Iako ima udio od 1,19% u ukupnom broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, njen udio ukupnom broju koruptivnih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj iznosi samo 0,34%. Broj kaznenih djela korupcije na 100.000 stanovnika u promatranom razdoblju iznosio je 24, što je 71,21% manje od prosjeka RH.

Primorsko-goranska županija u promatranom razdoblju broji 237 kaznenih djela korupcije, uz prosjek broja koruptivnih kaznenih djela po godini od 39,5. U odnosu na prosjek broja djela u Republici Hrvatskoj, u Primorsko-goranskoj županiji on je manji za 6,02%. Tijekom promatranog razdoblja, bilježimo pad broja kaznenih djela od 79,27%. Iako u ovoj županiji živi 6,96% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, njeni građani čine samo 6,76% u ukupnom broju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta. Na 100.000 stanovnika bilježe se u prosjeku 77 djela korupcije.

Županija Istarska je u razdoblju od 2017. do 2022. godine imala ukupno 175 koruptivnih kaznenih djela. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Istarskoj županiji živi 4,92% ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, uz udio od 4,99% u ukupnom broju korupcije. Tijekom promatranog razdoblja, bilježi se pad broja kaznenih djela od 55%. U odnosu na prosjek broja kaznenih djela po glavi stanovnika u Republici

Hrvatskoj, u Istarskoj županiji on je veći za 10,72%, a tamošnji stanovnici počine 84 koruptivna djela na 100.000 stanovnika.

3.2.3. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta u ribarstvu

Prema Europskoj komisiji, ljudi već tisućljećima love ribu, isplovljavaju na pučinu i izlažu se na milost i nemilost vremenskim uvjetima, no ribolov je uvijek bio i ostao djelatnost koja donosi bogat izvor hrane, zadovoljstva i ponosa.

Postoje dvije osnovne kategorije ribolova na moru u Republici Hrvatskoj, gospodarski i negospodarski, s tim da u okvire gospodarskog ribolova ubrajamo onaj u užem smislu, te novu kategoriju koja predstavlja ribolov izrazito ograničen alatima i uvjetima obavljanja, dok negospodarski ribolov predstavlja onaj športski i rekreacijski.

Kada pričamo o pojavnim oblicima gospodarskog kriminaliteta u ribarstvu, u prvim redovima mislimo na nezakonit ribolov, nezakonito korištenje subvencija i sredstava fondova, sivu ekonomiju, nezakonito deklariranje ulovljene ribe, zapošljavanje radnika na crno, nepoštivanje ribarskih kvota itd...

3.2.3.1. Nezakoniti, neprijavljeni i neregulirani ribolov

„Nezakoniti, neprijavljeni i neregulirani ribolov iscrpljuje riblje stokove, uništava morska staništa, narušava tržišno natjecanje, poštene ribare stavlja u nepovoljni položaj, te slabi obalne zajednice. (Piplica, 2020:178)

Kazneni zakon, Protuzakoniti lov i ribolov, NN 2021, čl.204, navodi da nezakoniti ribolov predstavlja ribolov za vrijeme lovostaja, ribolov na području na kojem je to zabranjeno ili ribolov bez dozvole. Počinitelj kaznenog djela će se kazniti kaznom zatvora do jedne godine. U nezakoniti ribolov također ubrajamo lovljenje ribe ili drugih slatkovodnih ili morskih organizama na način ili sredstvima kojima se oni masovno uništavaju ili

upotrebom nedopuštenih pomoćnih sredstava, gdje propisana kazna iznosi do tri godine zatvora. U tom slučaju predmeti namijenjeni ili upotrjebljeni za počinjenje kaznenog djela i ulov se oduzimaju. Prema Attenboroughu (2020) ribarstvo predstavlja najveću žetvu divljine, postoje mjesta gdje previše lovimo i vrste koje previše izlovljujemo, birajući razorne tehnike i sredstva neselektivnog ribarenja, gdje nastojimo uzeti sve što možemo, a ne koliko nam je potrebno. Procjenjuje se da se svake godine nezakonito ulovi između 11 i 26 milijuna tona ribe, što čini 15% svjetskog ulova. (Europska komisija, 2018). Nezakoniti, neprijavljeni i neregulirani ribolov je prema Europskom revizorskom sudu jedna od najvećih prijetnji kojom se ugrožava održivo upravljanje ribarstvom, kako na nacionalnom planu, tako i na razini Europske Unije gdje mjere često puta nisu djelotvorne koliko bi trebale biti jer države članice nemaju ujednačen pristup pri provedbi kontrola i primjeni sankcija. Sektor ribarstva je velika i uspješna industrija na globalnoj razini jer je riba jedna od najtrgovanijih roba s velikim strateškim značajem za mnoge zemlje u razvoju koje direktno ovise o njoj, ali također i za razvijene zemlje. Jedna od inovativnijih politika borbe protiv NNN ribolova u cijelom svijetu koju je implementirala EU sastoji se od zabrane uvoza proizvoda ribarstva čija zakonitost nije potvrđena, a odnosi se na sve države članice EU i treće zemlje, te primjenjuje se na sva plovila koja iskorištavaju ribolovne resurse namijenjene za tržište EU-a.



Fotografija 1. Objašnjenje postupka u slučaju NNN ribolova

Izvor: http://publications.europa.eu/resource/cellar/08d4994e-4446-11e8-a9f4-01aa75ed71a1.0012.03/DOC_1 (pristupljeno 09.02.2023.)

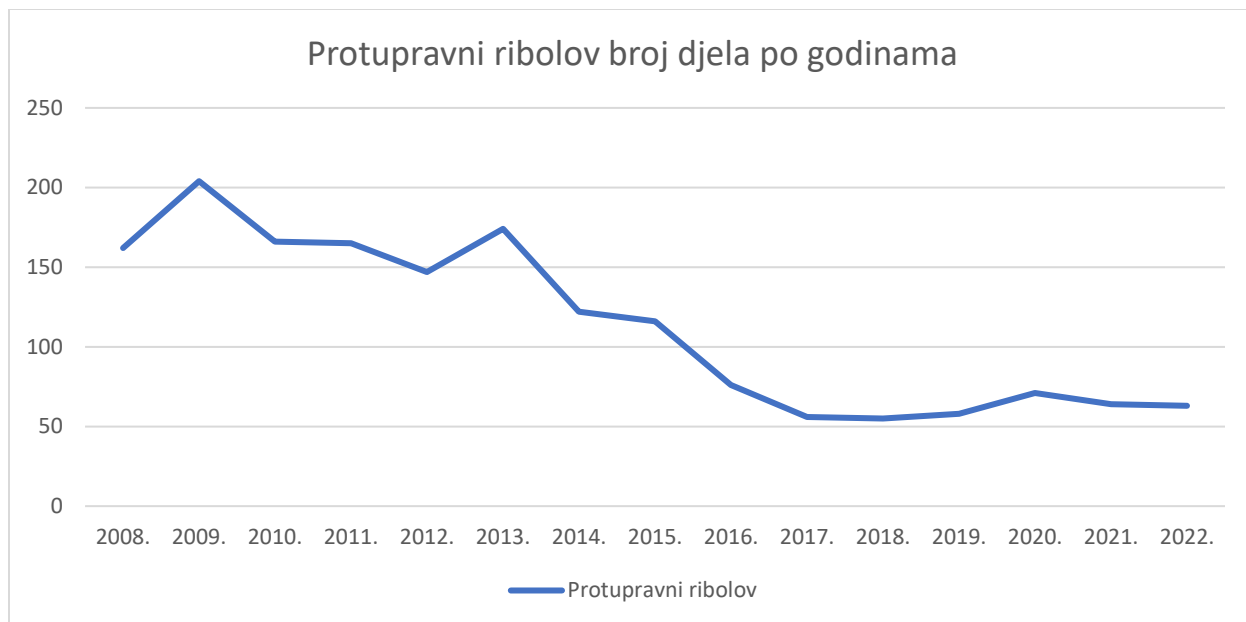
Tablica 14. Protupravni ribolov - prikaz broja djela od 2008. do 2022. godine u RH

2008.	162
2009.	204
2010.	166
2011.	165
2012.	147
2013.	174
2014.	122
2015.	116
2016.	76
2017.	56
2018.	55
2019.	58
2020.	71
2021.	64
2022.	63
Ukupno	1699
Prosječno	113,26
Postotak rasta	-61,11%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 14. Protupravni ribolov - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

Tablica 14. prikazuje trend kretanja broja kaznenih djela protupravnog ribolova u proteklih 15 godina. Može se primijetiti kako je protupravni ribolov svoj vrhunac po broju kaznenih djela na godinu postigao 2009. sa 204 slučaja dok je godina s najmanje protupravnog ribolova, svega 55 slučajeva bila 2018. 2022. godina broji 63 kaznena djela protupravnog ribolova, što je u odnosu na početnu godinu istraživanja 2008.(162) značajan pad od 61%.

Za protuzakoniti ribolov nisu odgovorni samo kapetani i vlasnici brodova, već loptica odgovornosti prema Interpolu pada i na rukovoditelje poslova, javne dužnosnike, odvjetnike, računovođe i ostale pripadnike “ bijelih ovratnika”. Pregledavanjem medijskih članaka, vidljivo je kako su najčešći akteri kod nezakonitog ribolova na području RH stanovnici priobalja i susjedne Italije, čija velika ribarska flota ima potrebu za ribarenjem u

susjednim zemljama. Zahvaljujući povećoj floti i naprednoj opremi za rad talijanski ribari često pretjerano izlovljavaju u hrvatskom gospodarskom pojasu, a učestalo nezakonito ribare u našim teritorijalnim vodama. Zbog nesrazmjera blagih kazni i visoke zarade nezakonitog ribolova, ovakav tip gospodarskih delikata pun je recidivista.

3.2.3.2. Nezakonito deklariranje ulovljene ribe

Gospodarski delikt u ribarstvu, koji je jako često zastupljen na globalnoj razini, biznis koji košta vrtoglavih 136 milijardi eura, pa tako je prisutan i u Hrvatskoj, je nezakonitost u deklariranju ulovljene ribe po pitanju njene vrste, količine, porijekla i dr. Ustaljena je praksa podvaljivanja jeftinije ribe po cijeni originalne, odnosno prodaje se krivotvorena riba s lažnom deklaracijom, a zemlje koje su najviše pogođene ovakvim malverzacijama su: Španjolska, Njemačka, Island i Finska. Prema OECD (2013) prikrivanje podrijetla ribe i lažno deklariranje radi se iz višestrukih razloga; kako bi se sakrilo ribolovno područje, zametnuli tragovi da je riba ulovljena van dopuštenih kvota, ili pak izbjegla uvozna carina i porez na dobit. Iako je trend prodavanja ribe s lažnom deklaracijom u porastu, prednost naših građana je što su poprilično skeptični prema ribi iz inozemstva i leđa, stoga manje podložni ovakvim deliktima. Zanimljiv je podatak da Hrvatska slovi za pionira komercijalne morske akvakulture, gdje se najbrojnija uzgajališta ribe nalaze u Srednjem Jadranu.

3.2.3.3. Neprijavljivanje prihoda i rad na crno

Neprijavljivanje prihoda i rad na crno koji osiromašuju državni proračun, kao gospodarski kriminalitet prisutni su u svim granama, pa tako nisu zaobišli ni ribarstvo. Često se događa da porezni inspektori nakon inspekcijskog nadzora zatvaraju štandove na ribarnicama i udaraju astronomske novčane kazne, zbog neizdavanja fiskalnih računa koji je

masovna pojava, gdje novac umjesto u fiskalnoj blagajni završi u bilježnici trgovca. Akterima koji se odlučuju na neizdavanje fiskalnih računa očito nije jasno, da porezna inspekcija vrlo lako može utvrditi nesrazmjernost izdanih računa s brojem ljudi i dinamikom prometa koja vlada na ribarnicama. Iz Ministarstva poljoprivrede procjenjuju da se u poslu s ribom na crno izgubi više od 20 milijuna eura godišnje u RH.

3.2.3.4. Prijevare s plavim dizelom

Plavi dizel je Eurodizel obojan plavim markerom zbog kontrole potrošnje i nadzora. FINA svojim sustavom evidentira svaku prodaju plavog dizela korisnicima prava, čime se nadzire korištenje prava na plavi dizel u čiju cijenu nije uračunata trošarina. U slučaju da korisnik polaže pravo na plavi dizel, on posjeduje karticu kojom potvrđuje to pravo na prodajnim mjestima, gdje postoji definirani iznos na godišnjoj bazi koji se može iskoristiti. Iako je država smanjila zlouporabu uvođenjem specijalnih kartica za nabavu plavog dizela koje su namijenjene isključivo poljoprivrednicima i ribarima, i dalje su nerijetki slučajevi malverzacija oko istog. Jeftiniji dizel često završava u nedozvoljenim rezervoarima špeditera, jahti, švercu i nelegalnim postrojenjima za proizvodnju eurodizela iz plavog dizela.

Fotografija 2. Specijalna kartica za nabavku plavog dizela



Izvor:

<https://www.fina.hr/izdavanje-kartica-plavog-dizela-za-poljoprivredu-i-ribarstvo> (pristupljeno 09.02.2023.)

3.2.4. Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta u zaštiti okoliša

Ležišta mineralnih sirovina i vrsta stijena neravnomjerno su raspoređena po svijetu i po državama u kojima se pojavljuju, te kako bi se nadvladala ova nebalansirana raspodjela, trgovina i razmjena istih pojavile su se vrlo rano u društvu.

U drevnom svijetu eksploatacija rudnog blaga vršila se najčešće iz površinskih ili blizu površinskih naslaga, dok zahvaljujući današnjoj naprednoj tehnologiji, s lakoćom možemo ekstrahirati sirovine iz dubinskih slojeva zemlje

Pojavom novih tehnologija i zahvaljujući ubrzanom razvoju rudarstva, pojavile su se negativne anomalije na globalnoj razini, pa tako i u našem društvu, koje su zakonodavci objedinili pod kategorijom “ Djela protiv okoliša “, koja uključuju Protupravnu eksploataciju rudnog blaga i Protupravnu gradnju. Marija Pleić (2016) objašnjava kako djela protiv okoliša predstavljaju jedno od najbrže rastućih i najprofitabilnijih područja kriminalne aktivnosti, poradi globalno rastućeg trenda potrebe za prirodnim resursima, mogućnosti velike zarade i regulatorne manjkavosti u nacionalnom i međunarodnom zakonodavstvu.

3.2.4.1. Protupravna eksploatacija rudnog blaga

Protupravna eksploatacija rudnog blaga opisana je u članku 211. glave XX. Kaznenog zakona, gdje počinitelj protivno propisima obavlja eksploataciju rudnog blaga čime prouzročava materijalnu štetu i kažnjava se kaznom zatvora do tri godine. U slučaju da se radi o eksploataciji rudnog blaga koje je propisom ili odlukom nadležnog tijela proglašeno zaštićenom prirodnom vrijednosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet

godina, dok će se svi predmeti namijenjeni ili upotrijebljeni za počinjenje kaznenog djela ili nastali samim počinjenjem oduzeti. Obligatorni zakon u RH koji pobliže objašnjava sve vezano za rudno blago i sirovine je neizostavni Zakon o rudarstvu (Narodne novine 56/13, 14/14, 52/18, 115/18, 98/19), gdje zakonodavac uređuje gospodarenje mineralnim sirovinama, njihovo istraživanje i eksploataciju. Od posebnog značaja za ovaj rad su članci Zakona o rudarstvu koji se odnose na davanje koncesija za eksploataciju, mjere osiguranja, naknada štete, inspekcijski nadzor te prekršajne odredbe koje se nalaze na samom začelju zakona. Kako bi se mogli baviti eksploatacijom rudnog blaga, potrebno je prvo definirati sam pojam rudnog blaga, koje Zakon o rudarstvu, Rudno blago, NN 33/20, čl. 4, (1-3) definira kao „dobro od interesa za Republiku Hrvatsku, ima njenu osobnu zaštitu, u vlasništvu je Republike Hrvatske, a najpoznatiji su grafit, kreda, pijesak, kamen, sol..“

Osim definiranja samog pojma rudnog blaga nad kojim se vrši eksploatacija, bitno je razumjeti sami proces eksploatacije koja se vrši samo na području koje je utvrđeno kao eksploatacijsko polje i u granicama rudarskog projekta za koji je odobrena koncesija. Prema Piplici (2020) djelo protupravne eksploatacije rudnog blaga može se izvršiti na više načina; primjerice da obavlja eksploataciju bez bilo kakve dozvole, da počinitelj ima dozvole, ali obavlja eksploataciju rudnog blaga izvan dozvoljenih granica područja eksploatacije, obavlja eksploataciju u zaštićenom području i dr.

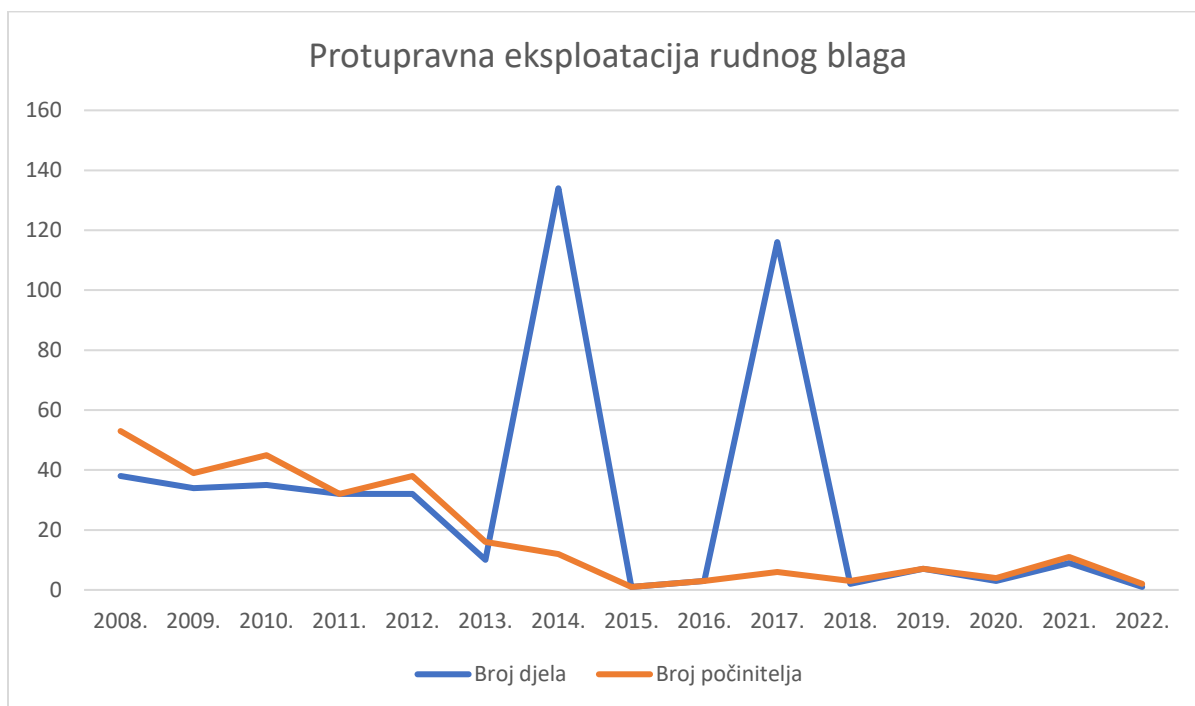
Tablica 15. Protupravna eksploatacija rudnog blaga - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	38	53
2009.	34	39
2010.	35	45
2011.	32	32
2012.	32	38
2013.	10	16
2014.	134	12
2015.	1	1
2016.	3	3
2017.	116	6
2018.	2	3
2019.	7	7
2020.	3	4
2021.	9	11
2022.	1	2
Ukupno	457	272
Prosječno	30,47	18,13
Postotak rasta	- 97,37%	-96,23%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

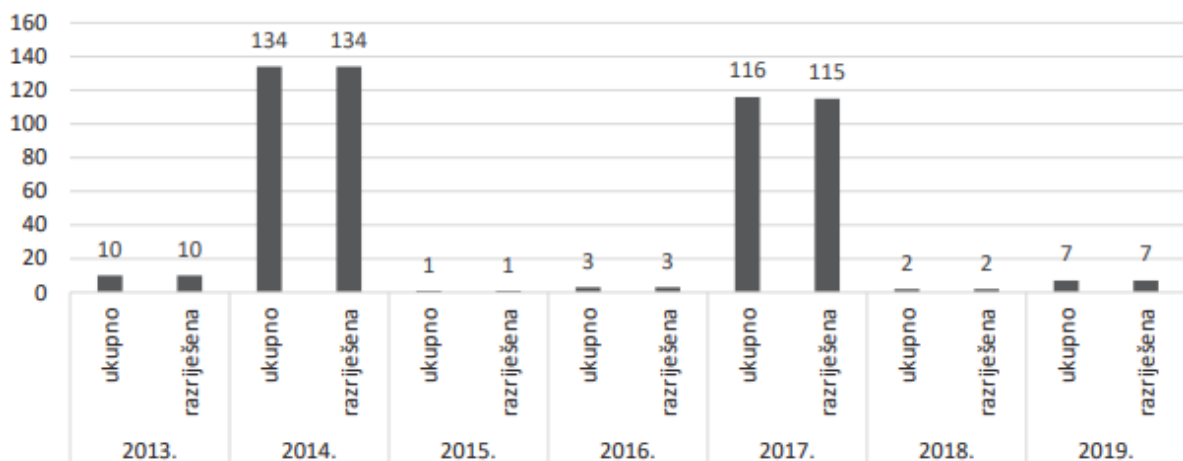


Grafikon 15. Protupravna eksploatacija rudnog blaga - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 16. Prijavljena i razriješena kaznena djela - Protupravna eksploatacija rudnog blaga u RH

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/file/375469> (pristupljeno 09.02.2023.)

Promatrajući tablicu 15. u zadanom rasponu od 2008. do 2022. godine bilježimo pad broja djela protupravne eksploatacije u iznosu od 97%. Početna promatrana godina brojila je 38 kaznenih djela dok je finalna 2022. iznosila svega jedno kazneno djelo protupravne eksploatacije. Kulminacija kaznenih djela protupravne eksploatacije nastupila je 2014. godine a iznosila je 134 kaznena djela. Promatrajući broj počinitelja protupravne eksploatacije rudnog blaga primjećujemo značajni pad od 96 posto s naglaskom na 2008. koja je ujedno i početna točka istraživanja kao i godina s najvišim brojem počinitelja protupravne eksploatacije te finalnu 2022. god sa svega dva počinitelja navedenog kaznenog djela. Nije zgorega 2015. koja broji samo jednog počinitelja kaznenog djela. U grafikonu 15. jasno je vidljivo da je velika većina, gotovo 100% kaznenih djela protupravne eksploatacije razriješeno.

Zanimljiv je i podatak da se na području Republike Hrvatske 2014.godine eksploatacija čvrstih mineralnih sirovina odvijala na čak 584 odobrena istražna polja koja su pokrivala površinu od 21 877 ha, odnosno 0,38%

ukupne kopnene površine RH, s naglaskom na Splitsko – dalmatinsku županiju koja je imala najviše odobrenih eksploatacijskih polja (86). (Program UN-a za okoliš, 2014.) U 2021.godini Splitsko-dalmatinska županija i dalje uvjerljivo vodi po broju eksploatacijskih polja, iako se njen broj smanjuje na 64 legalna eksploatacijska polja s naglaskom na iskope za arhitektonsko-građevni kamen, najčešće na području Omiša, Trogira, Segeta, Kaštela i otoka Brača.

Popis istražnih prostora i eksploatacijskih polja po županijama s utvrđenim stanjem rezervi mineralnih sirovina na dan 31. prosinac 2021. godine

KOIČA GREDA	E3	74	Gips	DRAGA-SADRA d.o.o. Sinj	Grad Sinj
KRIŽICE	E7	41	Tehničko-građevni kamen	STRABAG d.o.o. Zagreb	Općina Dirmo, Općina Dugopolje
LOZNA	E3	67	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Općina Pučišća
MEDOVAČA	E7	57	Tehničko-građevni kamen	ZA DOM d.o.o. Split	Grad Kaštela
MILOVICA	E3	69	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Grad Supetar
MOSOR	E4	74	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	IGRIŠĆE d.o.o. Donji Dolac	Grad Omiš
OBLIK	E7	47	Tehničko-građevni kamen	KALEBIĆ d.o.o. Stomska	Općina Šolta
OSOJE	E7	59	Tehničko-građevni kamen	ASFALT AB d.o.o. Blaca	Grad Solin
OSOJE-OMIŠ	E8	57	Tehničko-građevni kamen	DAJAKOVIĆ d.o.o. Omiš	Grad Omiš
PETRAHA HUM	E4	50	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	VADENJE KAMENA SELCA d.o.o. Selca	Općina Selca
PJER	E4	32	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	LIRICA KAMEN d.o.o. Nerežišća	Općina Nerežišća
PLANO	E4	2	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Grad Trogir
PLATE-SPLITSKA	E4	52	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Grad Supetar
POD GAJ	E7	64	Tehničko-građevni kamen	KLARITAC d.o.o. Gornje Selo	Općina Šolta
PRIORICE	E5	26	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	BETON-HRVACE d.o.o. Hrvace	Grad Sinj
PRIVLJA	E8	55	Tehničko-građevni kamen	KOPRIVNO KAMEN d.o.o. Dugopolje	Općina Dugopolje
PUČIŠĆA	E2	97	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Općina Pučišća
REDI	E4	12	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	ADRIAKAMEN d.o.o. Plano	Grad Trogir, Grad Kaštela
SEGET-JUG	E3	1	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Općina Seget
SEGET-SJEVER	E7	48	Tehničko-građevni kamen	ALAS-SEGET d.o.o. Split	Općina Seget
SEGET GORNJI-DRAGUN	E4	6	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	DELTA-DRAGUN d.o.o. Dolica Draga	Općina Seget
SELCA	E2	98	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	JADRANKAMEN d.d. Pučišća	Općina Selca
SMOKVICA	E3	97	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	PAŠARIN d.o.o. Nerežišća	Općina Nerežišća
STARA KAVA	E4	43	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	KAMEN d.d. Pazin	Grad Trogir
STIPANOVIĆA GREBEN-DRAGA	E4	29	Gips	DRAGA-SADRA d.o.o. Sinj	Grad Sinj
STRMETJEVAC	E7	50	Tehničko-građevni kamen	MARITIM BETONI d.o.o. Imotski	Grad Imotski
SUTILJE	E5	10	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	KAMEN BEČIR d.o.o. Seget Donji	Općina Seget
SV. JURAJ-SV. KAJO	E1	39	Mineralne sirovine za proizvodnju cementa	CEMEX HRVATSKA d.d. Kaštel Sućurac	Grad Solin, Grad Kaštela
SVETA ANA	E5	2	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	BRAČKI KAMEN d.o.o. Donji Humac	Općina Nerežišća
SVETI ANTE	E4	40	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	CAVA PLANIT d.o.o. Podorljak	Grad Kaštela, Grad Trogir
SVETI ILLJA	E4	54	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	KUSANOVIĆ d.o.o. Pražnica	Općina Nerežišća
SVETI JURAJ-PETRAHA GLAVE	E5	25	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	PETRAHA GLAVE d.o.o. Novo Selo	Općina Selca
SVETI NIKOLA	E4	35	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	DELTA-DRAGUN d.o.o. Dolica Draga	Grad Trogir
SVETI NIKOLA I	E4	93	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	TROGIRSKI KAMENOLOM d.o.o. Split	Grad Trogir
TANGO	E4	19	Arhitektonsko-građevni kamen - blokovski	ARHITEKTONSKI KAMEN d.o.o. Glavice	Grad Sinj
TETOVICA	E7	58	Tehničko-građevni kamen	BURA vl. Mladen Miličić i Nikola Miličić, Hvar	Grad Hvar

Activate Wi

Fotografija 3. Popis istražnih prostora i eksploatacijskih polja po županijama

Izvor:

<https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/Industrija/Bilanca%20stanja%20rezervi%20mineralnih%20sirovina/2021/Prilog%203%20-%20Popis%20istra%C5%BEnih%20prostora%20i%20eksploatacijskih%20polja%20po%20C5%BEupanijama.pdf> (pristupljeno 09.02.2023.)

Kad bismo davali ocjenu u laičkoj sferi jako je upitna legalnost mnogobrojnih eksploatacijskih polja i njihovih pripadajućih koncesijskih dozvola u RH, a dodatno nepovjerenje ulijeva vječito nizak broj prijavljenih protupravnih eksploatacija rudnog blaga kroz godine. (Kondor-Langer, 2021)

U RH nije stran pojam ni legalne eksploatacije unutar zaštićenih područja, čiji kopovi nerijetko završavaju kao napušteni kamenolomi čiji pravni sljednik je neutvrđen, dok je određeni dio u vlasništvu Hrvatskih šuma. Prema Programu UN-a za okoliš (2014:55) „prizori tih iskopina predstavljaju velike devastacije prostora, žarišta erozije, uništavanje bioraznolikosti, te potpunu izmjena prvobitnog krajobraza.“ Vođeni informacijama da navedeni iskopi u zaštićenim područjima RH nisu evidentirani kao eksploatacijsko polje, čime ne podliježu Zakonu o rudarstvu i pravilima struke, evidentno je da se u dosta slučajeva može raditi o zaobilaženju zakona i ilegalnoj eksploataciji.

3.2.4.2. Protupravna gradnja

Pojava protupravne, bespravne i neplanske gradnje fenomen je široko rasprostranjen na globalnoj razini, pa tako i u Hrvatskoj. Opće poznate činjenice su da protupravna i bespravna gradnja obezvrjeđuju prostor i ekonomično prostorno planiranje, zatiru održivi razvoj, povećavaju negativne učinke turizma i gospodarstva općenito, a javljaju se gotovo uvijek u paketu s korupcijom, nepotizmom i lošim upravljanjem. Protupravni i bespravni graditelji ugrožavaju javni interes, vlastiti interes, interes neposrednog susjeda, interes zajednice i već gore spomenutu funkcionalnu i primjerenu upotrebu javnih i privatnih površina. Krtalić (2006) objašnjava kako se time narušava bit života u organiziranom društvu, okoliš, smisao urbanističkog planiranja i uzrokuje negativno djelovanje na gospodarski razvitak. Bespravna gradnja u žargonu naziva se još divlja i crna gradnja, koja „predstavlja čin agresije u prostor kojim se

on trajno mijenja i kojim mu se narušavaju sadašnje i buduće razvojne mogućnosti.“ (Blažević-Perušić , 2010:74) Proučavanje protupravne i bespravne gradnje je nemoguće bez uzimanja u obzir društveno-političkog uređenja i gospodarske razvijenosti, naime to je fenomen koji se rijetko pojavljuje u visokoindustrijaliziranim i civiliziranim društvima, dok je sveprisutna pojava kod društava u razvoju i onih koji se nalaze ispod praga siromaštva.

Promatrajući povijesni kontekst nije za začuditi se da se problem bespravne gradnje u Hrvatskoj javio relativno rano, u Splitu, Zadru i Zagrebu već pedesetih godina, te nešto manje u drugim gradovima. Zanimljiva je činjenica po kojoj se bespravna gradnja u RH diferencira od bespravne gradnje u drugim zemljama, a to je da su vlasnici bespravno izgrađenih objekata u pravilu bili i vlasnici zemljišta na kojima su objekti građeni, stoga je element uzurpiranja zemljišta izostao u odnosu na ostale zemlje u razvoju, gdje je bespravna gradnja uglavnom nastajala na tuđem zemljištu. Bara (2020) opisuje kako se navedeni trend u razdoblju socijalizma pokušao sanirati niskim cijenama najma u stambenim jedinicama u društvenom vlasništvu, te poduzeća su dodatno preuzela ulogu u stambenom zbrinjavanju vlastitih radnika, dok su državne vlasti poticale masovnu i jeftinu izgradnju za kolektivno stanovanje, čime bi se riješilo stambeno pitanje što većeg broja stanovnika. Kada spominjemo bespravnu gradnju, ako su prve asocijacije što nam padaju na pamet naselja i gradovi nepravilnog rasporeda, uskih ulica bez nogostupa, nesređeni kanalizacijski sustavi i loša kvaliteta života sveukupno, ne bi pogriješili.

Nukleus protupravne i bespravne gradnje hrvatskog zakonodavstva sažet je u nekolicini zakona, a to su redom: Kazneni zakon, Zakon o gradnji (Narodne novine 153/13, 20/17, 39/19, 125/19, Zakon o prostornom uređenju (Narodne novine 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19) i Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama. Protupravna gradnja definirana je člankom 212. Kaznenog zakona, a označava građevinu koja se nalazi u području koje je propisom ili odlukom nadležnog tijela proglašeno

zaštićenom prirodnom vrijednosti, kulturnim dobrom ili drugim područjem od posebnog interesa za državu. Kazna za protupravnu gradnju je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

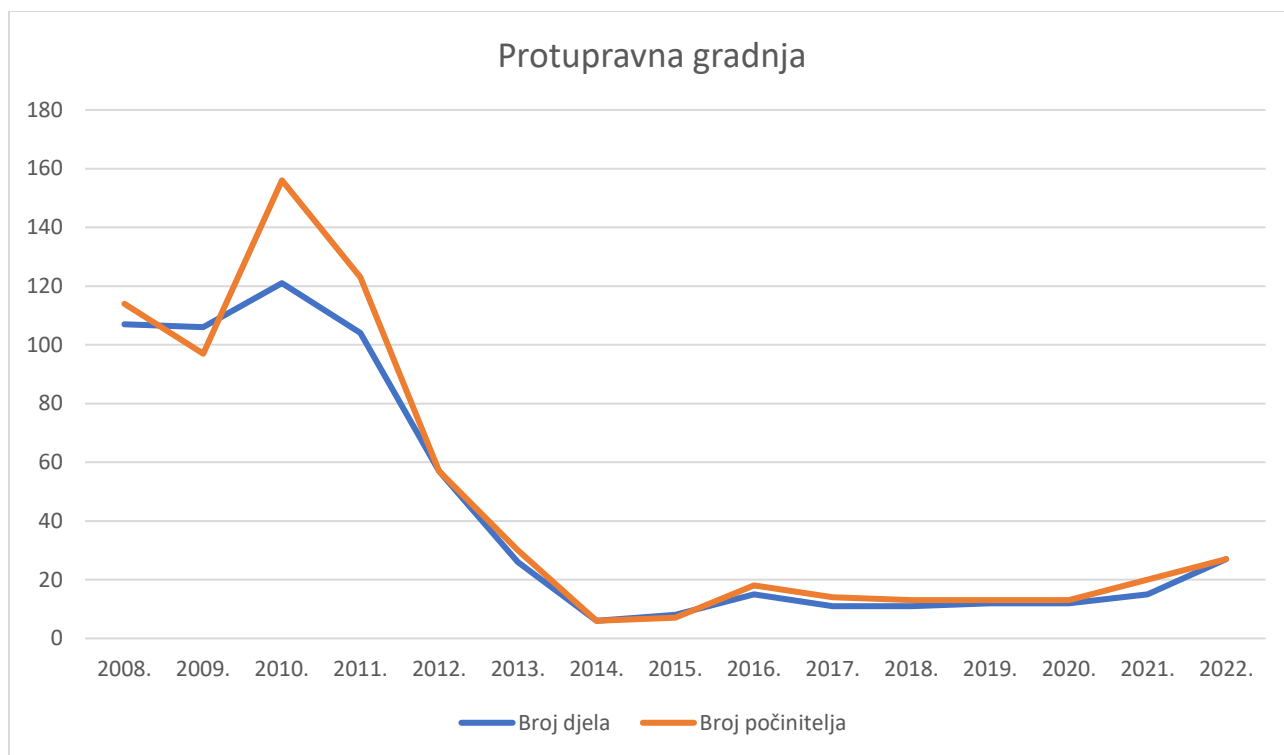
Tablica 16. Protupravna gradnja - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	107	114
2009.	106	97
2010.	121	156
2011.	104	123
2012.	57	57
2013.	26	30
2014.	6	6
2015.	8	7
2016.	15	18
2017.	11	14
2018.	11	13
2019.	12	13
2020.	12	13
2021.	15	20
2022.	27	27
Ukupno	638	708
Prosječno	42,53	47,2
Postotak rasta	-74,77%	-76,32%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

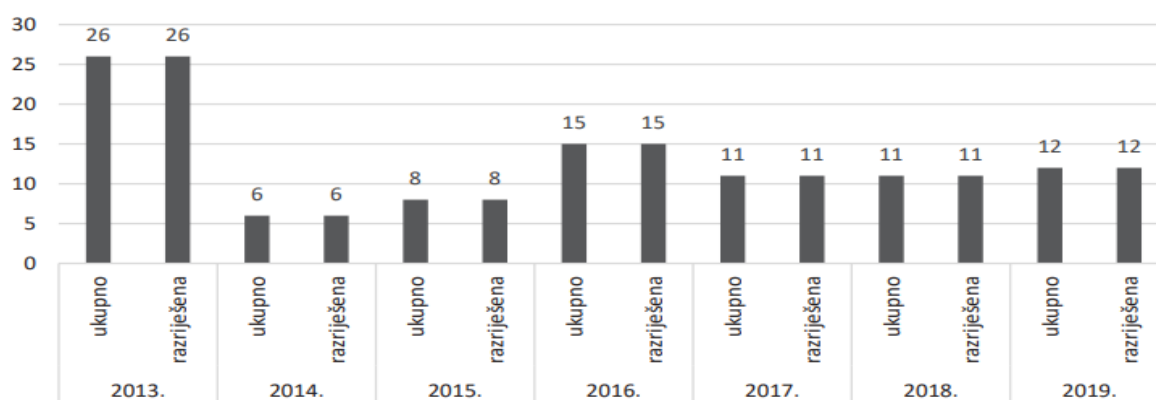


Grafikon 17. Protupravna gradnja - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 18. Broj prijavljenih i riješenih slučajeva kaznenog djela protupravne gradnje u RH

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/file/375469>(pristupljeno 09.02.2023.)

U promatranom razdoblju od 2008. do 2022. po pitanju protupravne gradnje bilježimo silazni trend od 75%, odnosno broj kaznenih djela iz 2008. koji je broj 107 u 2022. smanjio se na svega 27 slučaja protupravne gradnje. Najkritičnija situacija iznosila je 121 kazneno djelo protupravne gradnje u 2010 godini, dok najpovoljnija situacija datira iz 2014. sa svega 6 kaznenih djela. Broj počinitelja protupravne gradnje po pitanju najpovoljnije godine i godine s najmanje poštivanja građevinskih propisa prati trend broja djela protupravne gradnje pa tako početna točka istraživanja iz 2008. godine broji 114 počinitelja dok finalna godina istraživanja 2022. broji 27 počinitelja što je pad od 76%. 2010 godina predstavlja vrhunac broja počinitelja protupravne gradnje a broji njih 156, dok 2004. predstavlja godinu s najmanjim brojem počinitelja navedenog djela, svega njih 6. Statistika protupravne gradnje za RH posljednjih nekolicinu godina prikazuje uspješno rješavanje tog kaznenog djela sa 100% riješenih slučajeva.

Zakon o gradnji (Narodne novine 153/13, 20/17, 39/19, 125/19)2019) uređuje projektiranje, građenje, uporabu i održavanje građevina, te osiguranje i zaštitu prostora, a primjenjuje se na gradnju svih građevina na području Republike Hrvatske, osim na gradnju već spomenutih rudarskih objekata i postrojenja, vojnih građevina i građevina koje su definirane posebnim propisima. Svaka građevina neovisno o svojoj namjeni mora biti projektirana i izgrađena na način da ispunjava sve temeljne zahtjeve za građevinu.

Nagla urbanizacija, masovni turizam, neprikladno zbrinjavanje otpada, razvoj prometa i prometne infrastrukture, samo su neke od otegotnih okolnosti s kojima se trebamo suočiti kako bi došli na kraj devastacije Jadranske obale. Kao najučestaliji oblici devastacije naše obale javljaju se bespravna gradnja i „apartmanizacija“ o kojoj će više riječi biti malo kasnije. Iako građevinske inspekcije rade svoj posao zbog građevinskog divljanja, gutanja krajolika i deregularnog investiranja, cijeli proces čini se poprilično usporen. (Poljanec, 2014) Neizostavni projekt, jedini takvog

tipa - “ Pomorsko je dobro” predstavlja mrežni servis pružanja usluga neke plaže, provjere statusa radi li se o pomorskom dobru ili privatnom vlasništvu, mogućnost prijavljivanja devastacije i okupacije pomorskog dobra, sve s ciljem izgradnje sustava koji omogućava transparentno i učinkovito upravljanje pomorskim dobrom u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Glavni ciljevi navedenog projekta su: izraditi transparentne planove upravljanja pomorskim dobrom, spriječiti zlouporabu izdanih koncesija i koncesijskih odobrenja, te spriječiti ekološku devastaciju pomorskog dobra (Pomorsko je dobro, 2022).

3.2.5. Gospodarski kriminalitet u turizmu i ugostiteljstvu

Povijest hrvatskog turizma datira iz sredine 19.stoljeća, a sami počeci organiziranog turizma se prema Gržiniću (2019) vezuju uz Opatiju (1844.) i otok Hvar (1868.). Poslovice da duh stari sporije na Mediteranu, dokazuju 70 milijuna noćenja ostvarenih u 2021.godini u RH, s naglaskom na Istarsku županiju koja je destinacija s najvećim brojem noćenja - 21,7 milijuna, koju slijedi Splitsko-dalmatinska sa 13,5 milijuna noćenja, te Primorska-goranska sa 12,4 milijuna noćenja. Tradicionalno najviše dolazaka i noćenja su ostvarili turisti iz Njemačke, čija noćenja slijede turisti iz Poljske, Slovenije i Austrije. (DZS, 2021)

Veoma je teško ući u trag sivoj ekonomiji koja narušava fiskalni sustav neke zemlje, a najviše je ima u uslužnom sektoru, prepunom fiskalnih prijevara od kojih su najučestalije: neplaćanje poreznih obveza, smanjivanje porezne osnovice, nezakonitost u povratu PDV-A, krivotvorenje dokumentacije, pružanje turističkih usluga na crno, zapošljavanje radnika na crno, isplaćivanje varijabilnog dijela plaće na crno, najam prostora na crno itd. Davanja državi stara su koliko i civilizacija, a sukladno tome i pokušaji izbjegavanja tih davanja.

Fiskalni sustav obuhvaća porezni sustav, carinski sustav, sustav doprinosa za socijalno osiguranje, sustav pristojbi i ostalih davanja, dok Republika

Hrvatska slovi za jednu od opterećenijih zemalja po pitanju fiskalnih nameta, što prema Filipoviću (2019) rezultira čestom utajom poreza od strane aktera u turizmu i ugostiteljstvu, kako bi zadržali svoju konkurentnost i sposobnost poslovanja.

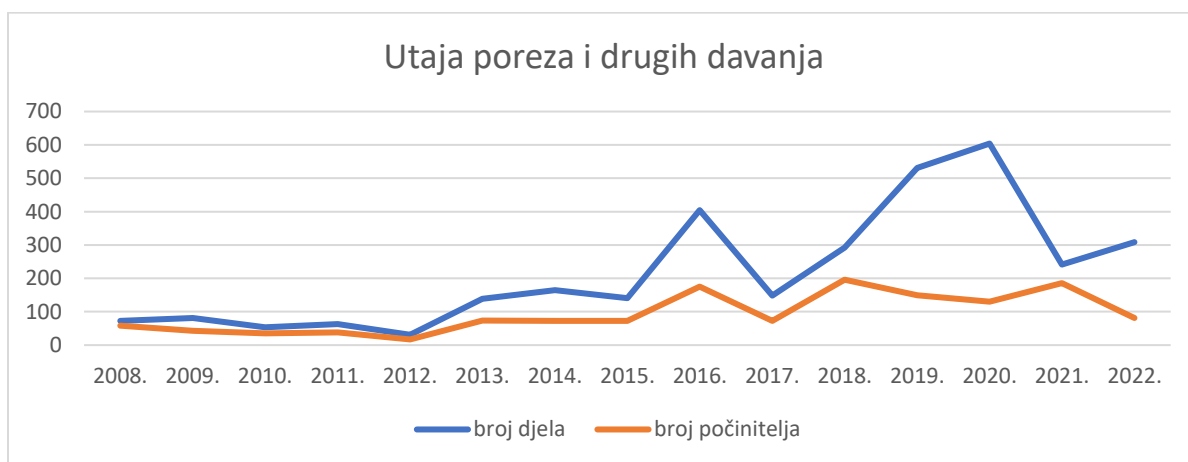
3.2.5.1. Utaja poreza i carine u ugostiteljstvu

Utaja poreza ili carine definirana je člankom 256. Kaznenog zakona, za koju je propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, isto se primjenjuje i na počinitelja koji umanju sredstva EU.

Tablica 17. Utaja poreza i drugih davanja - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Godina	Broj djela	Broj počinitelja
2008.	73	58
2009.	81	43
2010.	53	35
2011.	63	38
2012.	31	17
2013.	139	74
2014.	165	73
2015.	141	73
2016.	404	175
2017.	148	73
2018.	292	196
2019.	531	149
2020.	604	130
2021.	241	186
2022.	309	81
Ukupno	3275	1401
Prosječno	218,33	93,4
Postotak rasta	323,29%	39,66%

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a
<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>(pristupljeno 09.02.2023.)



Grafikon 19. Utaja poreza i drugih davanja - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

izvor: obrada autorice prema podacima MUP-a

<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228>

(pristupljeno 09.02.2023.)

Promatrajući tablicu 17. od 2008 do 2022. primjećujemo rast od 323% odnosno skok sa 73 na 309 broja otkrivenih kaznenih djela utaje. Najkritičnija godina u RH bila je 2020. sa 604 slučaja, dok je najpovoljnija godina sa svega 31 slučajem utaje bila 2012. Broj počinitelja početne godine istraživanja 2008. iznosio je 58, dok je u finalnoj godini iznosio 81 što je porast od 40 posto. Najveći broj počinitelja utaje poreza, njih 196, bilježimo u 2018. godini, dok se najpovoljnija situacija smjestila u 2012. godinu sa svega 17 počinitelja.

Kako bi mogli diskutirati o utaji poreza u ugostiteljstvu, potrebno je prvo sumirati što se sve podrazumijeva ugostiteljskom djelatnošću, a to je

detaljno opisano u Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine 85/15, 121/16, 99/18, 25/19, 98/19, 32/20, 42/20, 126/21), koja obuhvaća pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane: pripremanje i usluživanje pića i napitaka, pružanje usluga smještaja i pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu te catering. Utaja poreza u ugostiteljstvu i turizmu ima široku lepezu provedbe, a već smo spomenuli da su među najpoznatijima: neizdavanje računa, naplata predračuna bez naknadnog izdavanja fiskaliziranog računa te rad na crno. Ovlašteni službenici Ministarstva financija, Porezne i Carinske uprave u djelokrugu svojih nadležnosti provode nadzor fiskalizacije kako bi se spriječile sve nezakonitosti i zaštitio Državni proračun i porezni obveznici koji uredno ispunjavaju svoje porezne obveze na području RH. Spomenuti nadzor najizraženiji je kod djelatnosti jačeg intenziteta u koje upravo spada turizam i ugostiteljstvo za vrijeme ljetnih mjeseci. Carinski inspektori svoje ovlasti u području nadzora prometa roba i usluga, neregistriranih obavljanja ugostiteljskih djelatnosti, neregistriranih obavljanja pružanja usluga u turizmu, provjeravanja boravišnih pristojba i dr. ostvarili su promjenom Zakona o carinskoj službi (Narodne novine 68/13, 30/14, 115/16, 39/19, 98/19), gdje od 01.siječnja 2014.godine preuzimaju dio poslova Državnog inspektorata. Navedeni inspektori najviše kontroliraju fiskalizaciju i kase u trgovinama na malo, restoranima, barovima, rent a car agencijama, te prijave boravka gostiju u apartmane, i sve ono što ima veliku signifikantnost u punjenju državnog proračuna.

3.2.5.2. Neregistrirano iznajmljivanje smještaja

Jedan od najučestalijih i neizostavan način oštećivanja državnog proračuna, a posebice “ drag” mještanima priobalnih gradova i naselja je nelegalno iznajmljivanje apartmana i smještaja domaćim i stranim turistima. Djelokrug turističke inspekcije detaljno je opisan u Zakonu o Državnom inspektoratu, gdje su taksativno nabrojene obveze i prava iste, a uključuju:

obavljanje inspekcijskog nadzora i provedbu zakona i drugih propisa kojima se uređuje, način i uvjeti pod kojima pravne i fizičke osobe obavljaju ugostiteljsku djelatnost ili pružaju ugostiteljske usluge, način i uvjete pod kojima pravne i fizičke osobe pružaju usluge u turizmu, neregistrirano obavljanje djelatnosti ili neregistrirano pružanje ugostiteljskih usluga, neregistrirano pružanje usluga u turizmu, prijava i odjava boravka turista, obračun, naplata i uplata boravišne odnosno turističke pristojbe i ostali inspekcijski poslovi sukladno posebnom zakonu.

Turistički djelatnici i iznajmljivači podržavaju rigoroznu borbu i mjere protiv iznajmljivača i pružatelja usluga na crno, koji redovito stvaraju nelojalnu konkurenciju te neplaćajući poreze, svoje usluge i smještaje nude po jeftinijim cijenama, ugrožavajući tako poštene ugostitelje i iznajmljivače. Čak ni astronomske kazne i prekršajnopravne sankcije nisu natjerale iznajmljivače i pružatelje usluga da se ne bave neregistriranim djelatnostima. Novčane kazne za pravne osobe kotiraju od 2.656,00 do 6.640,00 eura, dok kazne za fizičke osobe dosežu od 1.328,00 do 3.984,00 eura, a posebni iznosi su rezervirani za sudionike i pomagače u obavljanju neregistriranih aktivnosti.

Porezna prijevara iznajmljivača ne zaustavlja se prolaskom ljetnih mjeseci, već se masovno nastavlja tijekom zime, kada isti akteri pretvaraju svoje apartmane u podstanarske stanove, ponovno bez prijavljivanja svoje djelatnosti. Zsigurno jedan od razloga neprijavlivanja spomenute djelatnosti je iznos poreza na rentanje stanova u visini od 12%, čija porezna osnovica prvenstveno biva umanjena za 30% porezno priznatih izdataka. Pravni propis koji uređuje sva prava i obveze u svezi s najmom i korištenjem stana ili dijela stana naziva se Zakon o najmu stanova (Narodne novine 91/96, 48/98, 66/98, 22/06, 68/18, 105/20). Članak 29. navedenog zakona opisuje prekršajnu odredbu, gdje se novčanom kaznom u iznosu od 132,80 do 664,00 eura kažnjava najmodavac koji rentanje stana ili dijela stana izvodi na crno, bez da dostavi ugovor o najmu upravnom odjelu lokalne samouprave.

3.2.5.3. Rad na crno

Za vrijeme vrućih ljetnih mjeseci, jedan od najčešćih prizora u hrvatskom priobalju su zasigurno stanovi nerijetko iznajmljeni „na crno“, koji su nastanjeni radnicima također zaposlenima na crno. U agencijskim krugovima tvrde kako je zadnjih par godina sve primjetnije da radnici koji obavljaju poslove taksista, iznajmljivača plovila, kombija i drugih vozila, turističkih vodiča, te ostala radna snaga koja obavlja poslove vezane uz transfer, obilasku, izlete, svoju djelatnost obavljaju bez odgovarajuće prijave. Sezonski radnici zaposleni u turizmu u većini slučajeva dolaze iz redova nezaposlenih ili bez odgovarajuće kvalifikacije, a sukladno tome su podložni izrabljivanju i uskraćivanju prava (Relja, Gutović, & Svalina, 2019). Portal Liberal.hr (2022) piše kako savez samostalnih sindikata Hrvatske nagađa da je otprilike 10% radnika zaposleno na crno, što čini brojku od vrtoglavih 150.000 ljudi. Na upit medija o učestalosti pojave rada na crno za 2022. godinu, iz Državnog inspektorata odgovori su bili očekivano nepovoljni, tvrdeći da u jadranskim županijama u gotovo svakom drugom nadzoru inspektora su utvrđeni prekršaji u području radnih odnosa. (Poslovni.hr, 2023)

4. ZAKLJUČAK

Razvoj tehnologije i virtualnog prostora rezultirao je time da gospodarski kriminalitet sada prožima gotovo sve gospodarske grane u RH i svijetu u raznim i dosjetljivim oblicima. Iako prema službenim statistikama na gospodarski kriminalitet u RH otpada tek desetina ukupnog kriminala, njegova tamna brojka zasigurno je puno veća. Zbog čestog nepostojanja izravne žrtve, velik broj slučajeva ostaje neotkriven, pa time i izvan statističkih podataka. Premda je prema službenim podacima MUP-a u zadnjih 15 godina broj otkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u RH u padu i sada je manji za 26%, to se ipak nije značajno odrazilo na percepciju hrvatskih građana o razini korupcije u RH. Promatrajući geografsku raspršenost broja otkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Hrvatskoj, on je prisutniji u županijama koje imaju izlaz na more – Istarskoj, Primorsko-goranskoj, Ličko-senjskoj, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji, nego što je to državni prosjek. Povećanu prisutnost gospodarskog kriminaliteta na hrvatskom primorju možemo najbolje dočarati kroz prosječni broja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta po glavi stanovnika koje na primorju iznosi gotovo 15% više nego što je hrvatski prosjek. Loša slika na hrvatskom primorju još je izraženija usporedimo li razinu korupcije na primorju i u ostatku države. Broj otkrivenih korupcijskih kaznenih djela po glavi stanovnika žitelja primorskih županija veći je za 75% u odnosu na hrvatski prosjek, što predstavlja vrlo značajnu razliku.

Gospodarski kriminalitet naročito na primorju susrećemo u sektoru ribarstva gdje nailazimo na slučajeve nezakonitog ribolova, nezakonitog korištenja subvencija i sredstava fondova te nezakonitog deklariranja ulovljene ribe. Na hrvatskom primorju česta su i djela protiv okoliša - protupravna eksploatacija rudnog blaga i protupravna gradnja, a ona

predstavljaju jedno od najprofitabilnijih područja gospodarskog kriminaliteta zbog mogućnosti visoke zarade i blagih kazni. Bespravna gradnja u Hrvatskoj se diferencira od bespravne gradnje u drugim zemljama jer su vlasnici bespravno izgrađenih objekata u pravilu i vlasnici zemljišta na kojima su objekti građeni. Zbog visokog fiskalnog opterećenja u RH česta je pojava raznih oblika utaje poreza, posebice u uslužnim djelatnostima i turizmu, sektorima koji su glavni nositelji gospodarskog razvoja, a najzastupljeniji su u hrvatskom primorju.

5. POPIS LITERATURE

Knjige:

A.Šundalić (2006). Ekocentrični pristup ruralnom prostoru. Ekonomski fakultet u Osijeku.

Attenborough, D. (2020). Život na našem planetu. Školska knjiga, Zagreb

Bjelajac, S. (1970). Bespravna stambena izgradnja u Splitu- uzroci i posljedice. Filozofski fakultet Split.

Cajner Mraović, I. (2005). Prevencija kriminaliteta u Europskoj Uniji. MUP Policijska akademija.

Clarke, R. V. (1997). Situational crime prevention: Successful case studies (2. izd.). Harrow and Heston Publishers.

Croall, H. (2001). Understanding white collar crime. Open University Press.

Dr.sc. Marija Pleić (2016). Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu.

Horvatić, A. (Ed.). (2002). Leksikon kaznenog prava. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Kregar, J. (2010). Korupcija i povjerenje. Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.

Piplica, D. (2020). Krivudavi gospodarski tijekovi (Gospodarski kriminalitet). Redak.

Shrager, L., & Short, J. (1978). Toward a sociology of organizational crime. Oxford University Press.

Sutherland, E. H. (1949). White collar crime: The uncut version. Yale University Press.

Stručni i znanstveni članci:

Bedi, D. (2011). Analiza suzbijanja gospodarskih prijevара u Republici Hrvatskoj, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32(2), 405-425.

Beltran, M. (2022). Može li se stati na kraj devastaciji jadranske obale? FFZG.

Clinard, M. B., & Yeager, P. C. (1980). Corporate crime. Free Press.

Dragičević, A. (1991). Ekonomski leksikon. Informator Zagreb.

Filipović, D. (2019). Fiskalni nameti u gospodarstvu. Ekonomski fakultet Split.

Glavina, D., Dragičević, M. M. (2018) Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije, Pravni fakultet Zagreb, 175-176

Gržinić, J. (2019). Uvod u turizam- povijest, razvoj, perspektive. Pula.

Korsell, L. (2005). Methods to prevent economic crime. The Swedish National Council for Crime Prevention.

Marjanović, D. (2018). Osobitosti kriminalne karijere kod počinitelja kaznenih djela iz domene gospodarskog. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.

Novoselec, P. (2007). Aktualni problem Hrvatskog gospodarskog kaznenog prava. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 28(1), 385-416.

Novoselec, P. (2009). Kaznenopravna odgovornost članova uprave i nadzornog odbora trgovačkog društva u hrvatskom pravu

Orlović, A. (2008). Gospodarski kriminalitet u Kaznenom zakonu- modus operandi. Pravnik, 42(3), 21-31.

Poljanec, S. (2014). Kultura angažirane sociologije. Zagreb

Vukadin, I. (2007). Gospodarski kriminalitet, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 28(2), 437-453.

Publikacije:

Državni zavod za statistiku. (2022). Dolasci i noćenja turista u 2021. Statistički godišnjak. Zagreb, Hrvatska.

EUMOFA (2021). Struktura cijene u lancu opskrbe brancina. Ured za publikacije Europske Unije.

Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za ribarstvo (2021). Godišnji izvještaj o ravnoteži između ribolovnog kapaciteta i ribolova mogućnosti za 2020. godinu.

OECD (2013). Evading the Net: Tax Crime in the Fisheries Sector.

Statista. (2023). Corruption perception index - Croatia. Preuzeto s <https://www.statista.com/statistics/871191/corruption-perception-index-croatia/>

Internet izvori:

Carina.gov.hr. (2020). Nadzori u području fiskalizacije - priopćenje - zajavnost. Preuzeto s <https://carina.gov.hr/vijesti/nadzori-u-podrucju-fiskalizacije-priopcenje-zajavnost/8393> (pristupljeno 09.02.2023.)

Croatia.eu. (2023). O Hrvatskoj. Preuzeto s <https://croatia.eu/index.php?view=article&id=31&lang=1> (pristupljeno 09.02.2023.)

Europska komisija. (2018). The Common Fisheries Policy. Preuzeto s http://publications.europa.eu/resource/cellar/08d4994e-4446-11e8-a9f4-01aa75ed71a1.0012.03/DOC_1 (pristupljeno 09.02.2023.)

Europsko revizorsko tijelo. (2023). Komunikacijski plan i strategija revizije 2023. Preuzeto s <https://www.eca.europa.eu/hr/Pages/NewsItem.aspx?nid=17126> (pristupljeno 09.02.2023.)

Fina. (2022). Plavi dizel. <https://www.fina.hr/plavi-dizel> (pristupljeno 09.02.2023.)

Halmed. (2023). Krivotvoreni lijekovi. Preuzeto s <https://www.halmed.hr/Promet-proizvodnja-i-inspekcija/Krivotvoreni-lijekovi/> (pristupljeno 09.02.2023.)

HRT Vijesti. (2021). Ribe s lažnom deklaracijom sve više.
https://vijesti.hrt.hr/gospodarstvo/ribe-s-laznom-deklaracijom-sve-vise-1550542?jwsourc=cl&fbclid=IwAR1T60gX6UIAh_9VyQtqIfxC9ssBHNX3R9O1tBUUp7FBRikuTPCmlBBEiHbE (pristupljeno 09.02.2023.)

Interpol. (2020). Fighting illegal, unreported and unregulated fishing. Preuzeto s <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/Fighting-illegal-unreported-and-unregulated-fishing> (pristupljeno 09.02.2023.)

Jutarnji.hr. (2010). Na plavom dizelu godišnje se ukrade i do 500 milijuna kuna.
<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/na-plavom-dizelu-godisnje-se-ukrade-i-do-500-milijuna-kuna-2302586> (pristupljeno 09.02.2023.)

Liberal.hr. (2022). Rad na crno: rad Ministarstvo rada, Zakon o radu, Zakon. Liberal.hr. Preuzeto s <https://www.liberal.hr/rad-na-crno-rad-ministarstvo-rada-zakon-o-radu-zakon-691> (pristupljeno 09.02.2023.)

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. (2023). Nastavlja se uklanjanje bespravne gradnje u Splitu. Preuzeto s <https://mpgi.gov.hr/vijesti-8/nastavlja-se-uklanjanje-bespravne-gradnje-u-splitu/7334> (pristupljeno 09.02.2023.)

Ministarstvo unutarnjih poslova (2023) Statistika MUP.-a. Preuzeto s <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/228> (pristupljeno 09.02.2023.)

Poslovni.hr. (2023). Inspekcija na Jadranu otkrila rad na crno u svakom drugom nadzoru. Poslovni.hr. Preuzeto s <https://www.poslovni.hr/hrvatska/inspekcija-na-jadranu-otkrila-rad-na-crno-u-svakom-drugom-nadzoru-4353205> (pristupljeno 09.02.2023.)

Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2022. Preuzeto s platforme Statista, <https://www.statista.com/statistics/1213848/corruption-perception-index-by-country/> (pristupljeno 09.02.2023.)

Zakonski akti:

Zakon o carinskoj službi (Narodne novine 68/13, 30/14, 115/16, 39/19, 98/19)

Zakon o Državnom inspektoratu (Narodne novine 115/18, 117/21)

Zakon o gradnji, Narodne novine (153/13, 20/17, 39/19, 125/19)

Zakon o najmu stanova (Narodne novine 91/96, 48/98, 66/98, 22/06, 68/18, 105/20)

Zakon o porezu na dodanu vrijednosti, (Narodne novine 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, 33/23)

Zakon o prostornom planiranju (Narodne novine 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19)

Zakon o radu (Narodne novine 93/14, 127/17, 98/19, 151/22)

Zakon o rudarstvu (Narodne novine 56/13, 14/14, 52/18, 115/18, 98/19)

Zakon o suzbijanju neprijavljenog rada (Narodne novine 151/22)

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine 85/15, 121/16, 99/18, 25/19, 98/19, 32/20, 42/20, 126/21)

Zakon o zabrani i sprječavanju obavljanja neregistrirane djelatnosti (Narodne novine 61/11, 66/19)

POPIS FOTOGRAFIJA:

Fotografija 1. Objašnjenje postupka u slučaju NNN ribolova

Fotografija 2. Specijalna kartica za nabavku plavog dizela

Fotografija 3. Popis istražnih prostora i eksploatacijskih polja po županijama

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Pronevjera - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 2. Krivotvorenje službene isprave - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 3. Gospodarski kriminalitet - grafički prikaz broja djela tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 4. Gospodarski kriminalitet - grafički prikaz broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 5. Kronološki prikaz rezultata CPI indexa za RH od 2012-2022.godine

Grafikon 6. Korupcijska kaznena djela - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 7. Zlouporaba položaja i ovlasti - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 8. Primanje mita - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022.

Grafikon 9. Davanje mita - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022.

Grafikon 10. Odstupanja županija na hrvatskom primorju po stopi gospodarskog kriminaliteta u odnosu na RH

Grafikon 11. Rast stope gospodarskog kriminaliteta u županijama na primorju

Grafikon 12. Odstupanje po stopi korupcije u primorskim županijama u odnosu na RH

Grafikon 13. Rast stope korupcije u primorskim županijama od 2017. do 2022.

Grafikon 14. Protupravni ribolov - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 15. Protupravna eksploatacija rudnog blaga - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 16. Prijavljena i razriješena kaznena djela- Protupravna eksploatacija rudnog blaga u RH

Grafikon 17. Protupravna gradnja - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

Grafikon 18. Broj prijavljenih i riješenih slučajeva kaznenog djela protupravne gradnje u RH

Grafikon 19. Utaja poreza i drugih davanja - grafički prikaz broja djela i broja počinitelja tijekom razdoblja od 2008. do 2022. u RH

POPIS TABLICA:

Tablica 1. Pregled strukture kriminaliteta po postocima prema podacima MUP-a za 2022. godinu

Tablica 2. Najučestalija kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u 2022. god u RH

Tablica 3. Pronevjera - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 4. Krivotvorenje službene isprave - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 5. Prikaz broja djela i broja počinitelja gospodarskog kriminaliteta od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 6. Poredbeni prikaz država bivše Jugoslavije s obzirom na index korupcije, BDP per capita i nezaposlenost 2021.godine

Tablica 7. Korelacija između CPI indeksa i broja djela gospodarskog kriminaliteta u RH

Tablica 8. Korupcijska kaznena djela - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 9. Zlouporaba položaja i ovlasti - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 10. Primanje mita - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 11. Davanje mita - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine

Tablica 12. Prikaz broja kaznenih djela i podataka za gospodarski kriminalitet u razdoblju od 2008. – 2022. za primorske županije RH-a

Tablica 13. Korupcijska kaznena djela u županijama s izlazom na more od 2017. do 2022.

Tablica 14. Protupravni ribolov - prikaz broja djela od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 15. Protupravna eksploatacija rudnog blaga - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 16. Protupravna gradnja - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

Tablica 17. Utaja poreza i drugih davanja - prikaz broja djela i broja počinitelja od 2008. do 2022. godine u RH

6. SAŽETAK

Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta na hrvatskom primorju

Gospodarski kriminalitet prožima gotovo sve gospodarske grane u Republici Hrvatskoj i svijetu u raznim i dosjetljivim oblicima. Prema službenim statistikama na gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj otpada tek desetina ukupnog kriminala, no njegova tamna brojka, koja je nepoznata, zasigurno je puno veća. Premda je prema službenim podacima MUP-a u zadnjih 15 godina broj otkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u RH u padu i sada je manji za 26%, to se ipak nije značajno odrazilo na percepciju hrvatskih građana o razini korupcije u RH. Geografska raspršenost broja otkrivenih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Hrvatskoj otkriva da je on prisutniji u županijama koje imaju izlaz na more – Istarskoj, Primorsko-goranskoj, Ličko-senjskoj, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji, u odnosu na državni prosjek. Prosječni broja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta po glavi stanovnika, koje na primorju iznosi gotovo 15% više nego što je hrvatski prosjek, najbolje dočarava razinu navedenog problema na primorju. Loša slika na hrvatskom primorju još je izraženija usporedimo li razinu korupcije - broj otkrivenih korupcijskih kaznenih djela po glavi stanovnika žitelja primorskih županija veći je za 75% u odnosu na hrvatski prosjek. Gospodarski kriminalitet na primorju susrećemo u sektoru ribarstva, kaznenim djelima protiv okoliša (protupravna eksploatacija rudnog blaga i protupravna gradnja), a zbog visokog fiskalnog opterećenja u Republici Hrvatskoj česta je pojava i raznih oblika utaje poreza.

Ključne riječi: Gospodarski kriminalitet, korupcija, primorje, ribarstvo, okol

7. SUMMARY

Emergent forms of economic crime on the Croatian coast

Economic crime permeates almost all economic branches in the Republic of Croatia and the world in various and ingenious forms. According to official statistics, economic crime in the Republic of Croatia accounts for only a tenth of the total crime, but its dark figure, which is unknown, is certainly much higher. Although according to the official data of the MUP, in the last 15 years, the number of detected criminal acts of economic crime in the Republic of Croatia has decreased and is now 26% lower, this has not had a significant impact on the perception of Croatian citizens about the level of corruption in the Republic of Croatia. The geographical dispersion of the number of detected criminal acts of economic crime in Croatia reveals that it is more present in counties with access to the sea - Istria, Primorje-Gorski Kotar, Lika-Senj, Zadar, Šibenik-Knin, Split-Dalmatia and Dubrovnik-Neretva counties, in comparison to the national average. The average number of criminal offenses of economic crime per capita, which on the coast is almost 15% higher than the Croatian average, best reflects the level of the mentioned problem on the coast. The bad picture on the Croatian coast is even more pronounced if we compare the level of corruption - the number of detected corruption crimes per capita of residents of the coastal counties is 75% higher than the Croatian average. We encounter economic crime on the coast in the fishing sector, criminal acts against the environment (illegal exploitation of minerals and illegal construction), and due to the high fiscal burden in the Republic of Croatia, various forms of tax evasion are common.

Key words: Economic crime, corruption, coast, fisheries, environment

8. ŽIVOTOPIS

Srednju školu - II. jezičnu gimnaziju u Splitu sam upisala 2009. godine, a završila 2013. godine. U 2017. godini sam upisala, a 2020. godine pri Pravnom fakultetu u Splitu sam stekla zvanje „Stručna prvostupnica u upravi“. Tada upisujem Financijsko računovodstveni smjer pri Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti. Kroz svoj dosadašnji životni vijek radila sam široku paletu studentskih poslova, a trenutno radim u turizmu u agenciji za iznajmljivanje smještaja te sam zaposlenica udruge za inkluziju. Stručnu praksu sam odradila u OTP banci i pri Trgovačkom sudu u Splitu gdje sam stekla uvid u organizacijske poslove navedenih institucija.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Bjelica Dora, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom
Pojavni oblici gospodarskog kriminaliteta
na hrvatskom primorju

rezultat mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, 08. lipnja 2023

Potpis studenta/studentice: Bjelica Dora